Program för gamla delen av Smögen

2015-11-23

Sotenäs kommun

Program för
gamla delen av Smögen

2015-11-23

Beställare:	Sotenäs kommun Parkgatan 46 456 80 KUNGSHAMN
Beställarens representant:	
Konsult:	Norconsult AB Box 8774 402 76 Göteborg
Uppdragsledare Handläggare	Gunnar Håkansson
Uppdragsnr:	104 04 00
Filnamn och sökväg:	n:\104\04\1040400\5 arbetsmaterial\01 dokument\p\program för gamla delen av smögen.docx
Kvalitetsgranskad av:	Carolin Folkeson

Innehållsförteckning

Inledning 4

Syfte med programmet 5
Arbetets bedrivande 5
Programområde 6

Vision för gamla delen av Smögen 7

Bakgrund 9

Smögen i sitt sammanhang 9
Riksintresse för kulturmiljön 9
En kort historik 12
Befintliga detaljplaner 14
Tidigare arbeten för att få en aktuell detaljplan 16

Problem och utmaningar 18

Inledning 18
Kulturmiljön 20
Turism 31
Havsnivåhöjning 32
Handel och service 34
Smögenbryggan 40
Sjöbodar och magasin 43
Hamn 44
Trafik 45
Avfall mm 48
Säkerhet och risker 49

Tidigare ställningstaganden 52

Strukturplan norra Bohuslän 52
Kommunfullmäktiges vision 2020 52
ÖP 2010 53
Gällande detaljplaner 53
Bestämmelser enligt miljöbalken 53
Miljökvalitetsnormer, 5 kap MB 54
Riksintressen 54
Strandskydd 55
Nationella miljömål 55
Fornlämningar 56

Inledning

Smögen utgör idag ett av västkustens starkaste varumärken. Detta avspeglas bland annat i ett stort antal besökande varje år och att en stor del av husen idag är fritidsbostäder. Besökarna lockas hit av den charmiga fiskelägesmiljön, den goda turisthamnen, utbudet av shopping och aktiviteter runt bryggan. Den stora mängden turister skapar arbetstillfällen och ger ökade förutsättningar för handel och verksamheter att ge service under hela året. Samtidigt uppstår problem med trafik, parkering och renhållning. Kommersen kring Smögenbryggan lockar besökande, men riskerar också att i sin mångfald skymma och hota de värden som gör bryggan och samhället attraktivt. Om- och tillbyggnader okänsliga för bostadshusens kulturhistoriska värden är andra exempel på förändringar som innebär hot mot de värden som gjort Smögen unikt.

De äldre delarna av Smögen utgör riksintresse för kulturmiljövården. Det betyder att miljön är skyddsvärd ur ett nationellt perspektiv och att här finns så höga värden att kulturmiljön ska ha företräde vid en avvägning mellan motstående intressen. Förändringar får inte innebära en påtaglig skada på riksintresset. För större delen av gamla Smögen gäller en stadsplan som fastställdes 1950. Planen är i flera avseenden otidsenlig och därmed inte något lämpligt regleringsinstrument. Övriga detaljplaner som gäller för gamla delen av Smögen saknar också i stor utsträckning anvisningar och bestämmelser med syfte att skydda och bevara kulturmiljön. Detaljplanerna utgör ett hinder för en fortsatt utveckling av samhället och en god bebyggd miljö. Behovet av en ny detaljplan för gamla Smögen är således stort.

Målet med en ny detaljplan är att få ett tydligt beslutsunderlag som ger kulturmiljön ett juridiskt skydd mot olämpliga förändringar samtidigt som planbestämmelserna anpassas till dagens utvecklingsbehov så långt som möjligt. Målsättningen är även att kommunen med den nya detaljplanen ska kunna erbjuda snabb handläggning samt kunna ge relevanta råd och riktlinjer till fastighetsägare och verksamhetsutövare vid önskemål om förändring.

Syfte med programmet

Detta program är det första steget i ett planarbete som syftar till att upprätta en aktuell detaljplan för den gamla delen av Smögen. Detaljplanen kommer att ge stöd för hantering av olika typer av förändringar som kräver bygglov. I detaljplanen regleras hur marken får användas. Detta innebär bland annat att planen kommer att ange inom vilka delar av Smögen som det får förekomma handel och andra typer av verksamheter samt vilka delar som ska reserveras för bostäder. Planen kommer också reglera vilken mark som skall utgöra allmän plats respektive kvartersmark.

I detaljplan ges genom planbestämmelser ramar för hur Smögens kulturhistoriska värden ska hanteras. Dessa syftar till att så långt möjligt ge miljön ett tillräckligt juridiskt skydd mot olämpliga förändringar. För att bidra till en ökad förståelse för hur den kulturhistoriska miljön bör vårdas kommer detaljplanen även innehålla både råd och rekommendationer till fastighetsägare, beslutsfattare m fl. Utgångspunkten är att all utveckling av samhället ska ske med stor hänsyn till de kulturhistoriska värdena.

I den kommande detaljplanen kommer flera motstridiga intressen att hanteras, det gäller t ex hur önskemål om förändringar ska vägas mot intresset att bevara det som gör miljön unik. Programmet syftar till att ge riktlinjer för arbetet med att upprätta den nya detaljplanen. I programmet lyfts olika problem och utmaningar fram samt ges förslag till hur olika intressen ska vägas mot varandra. Genom att programmet sänds ut på samråd ges möjlighet för myndigheter, intresseorganisationer, enskilda med flera att lämna synpunkter och diskutera de riktlinjer som anges. Efter samrådet kommer beslut om fortsatt inriktning att tas med mål och riktlinjer för arbetet med att upprätta en detaljplan för området.

Allt är inte möjligt att reglera med planbestämmelser inom ramen för Plan- och bygglagen (PBL). Det är därför även en ambition att skapa en förståelse för detaljplanens målsättningar hos fastighetsägare, näringsidkare och andra berörda.

Arbetets bedrivande

Programmet har upprättats av arkitekt Gunnar Håkansson och kulturgeograf Moa Lipschütz vid Norconsult AB samt av byggnadsantikvarie Maria Olovsson, Acanthus. Carolin Folkeson, Norconsult har medverkat som kvalitetsgranskar.

Arbetet har utförts på uppdrag av Sotenäs kommun. Programarbetet har bedrivits i samverkan med Måns Hallén, plan- och byggchef samt planhandläggare/bebyggelseantikvarie Amanda Jansson.

Programområde

Programområdet omfattar framför allt de äldre delarna av Smögens samhälle, lokaliserade kring den karaktäristiska hamnmiljön.

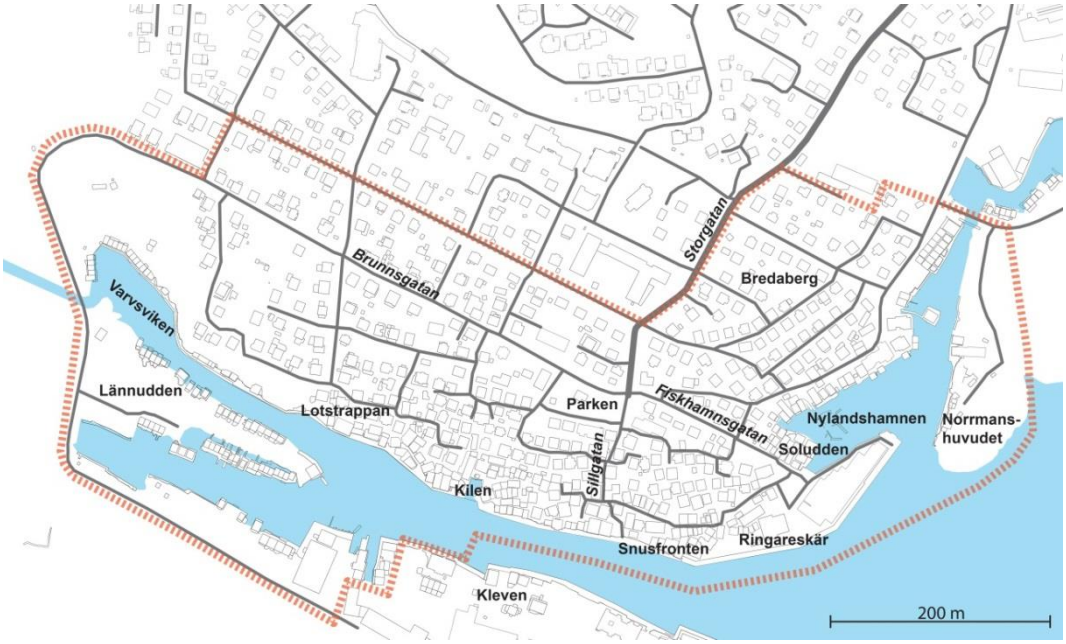

Programområdet

Vision för gamla delen av Smögen

Smögen skall vara ett levande kustsamhälle där de stora kulturhistoriska värdena är bevarade. Detta uppnås bland annat genom:

- Kulturhistoriska värden värnas och bevaras
- Förändringar av byggnader och miljöer sker varsamt
- Kustsamhället ges förutsättningar att utvecklas
- Smögens starka varumärke som turistort utvecklas genom ett breddat utbud av aktiviteter
- Handel och verksamheter på Smögenbryggan legaliseras
- Fiske och näringar med anknytning till havet uppmuntras
- Hamnen utvecklas med hänsyn till både besökare från land och hav

Det samhälle vi möter idag står inför stora utmaningar. Den äldre delen av Smögen har utvecklats från ett fiskeläge med i huvudsak bofast befolkning till ett samhälle där de fritidsboende är i klar majoritet. Fisket är inte längre den dominerande näringen utan Smögen präglas idag snarare av den stora tillströmningen av turister och besökande under några intensiva sommarmånader. Handelsbodarna och restaurangerna längs Smögenbryggan tillsammans med hamnen utgör ryggraden i sommarens livliga kommers och folkliv. Den intensiva sommarturismen utsätter samhället för stora påfrestningar samtidigt som stora delar ligger mer eller mindre öde och dött under rester av året.

Förändringarna av hus och sjöbodars användning innebär nya utmaningar för miljön med dess höga kulturhistoriska värden. Knappast någon av sjöbodarna längs med bryggan utnyttjas längre för sitt ursprungliga ändamål. Detta väcker en rad frågor inför framtiden. Ska handeln och kommersen kring bryggan få fortsätta att utvecklas och utökas till nya områden? Ska de idag enkla sjöbodarna bli möjliga att vinterbona så att de blir möjliga att utnyttja under en större del av året? Står detta i så fall i konflikt med strävan att bevara en genuin miljö? Riskerar bryggan att förlora sin charm och attraktionsförmåga? Hur skall den stigande nivån på havsytan till följd av klimatförändringar hanteras?

Många av de som idag äger hus på Smögen har önskemål om ombyggnader och andra förändringar av sina hus och tomter. Syftet är ofta att göra husen mera praktiska att bo och leva i. Kan många små och kanske var för sig vällovliga förändringar utgöra ett hot mot hela upplevelsen av Smögen? Finns det risk för att vi bygger bort det som ger Smögen dess stora värde och charm?

Målsättningen med programmet och detaljplanearbete är att balansera olika önskemål och förväntningar. Den övergripande ambitionen är att slå vakt om det som gör Smögen unikt. Viktiga karaktärsdrag är bebyggelsemönstret, dvs hur gator, gränder och hus är placerade i förhållande till varandra. Bebyggelsens utförande med allt från detaljer i fasadernas utformning till byggnadsvolymer är andra karaktärsdrag av stor betydelse. Utgångspunkten är en stor restriktivitet kring vilka förändringar av enskilda tomter och byggnader som ska tillåtas. All utveckling av samhället ska ske med stor hänsyn till de kulturhistoriska värdena. Samtidigt ska Smögen kunna vidareutvecklas som ett levande kustsamhälle där fisket och näringar med anknytning till havet fortfarande utgör en viktig del av samhällets näringsliv. En välfungerande hamn för både fritidsbåtar och verksamheter är här av stor vikt.

Smögen har ett starkt varumärke som turistort med ett brett utbud av aktiviteter. Målsättningen är att stärka varumärket ytterligare och vidareutveckla utbudet mot en ökande andel helårsturism med inriktning mot ”kvalitetsturism”. Området längs bryggan har en central roll i detta sammanhang. Den nya detaljplanen ska ge stöd för en fortsatt utveckling av en genuin miljö med en allt mer omfattande helårsaktivitet.

Bakgrund

Smögen i sitt sammanhang

Smögen är beläget på natur- och kulturhistoriskt värdefulla klippöar i Sotenäs kommuns sydvästra spets. Samhället nås via väg 174 och den bro som förbinder Hasselön med fastlandet för att sedan via Storgatan leda vidare till Smögenön. I anslutning till markutfyllnad mellan öarna har bostadsområden successivt tillkommit, vilka numera binder ihop samhället Hasselösund med Smögen.

Kungshamn är kommunens dominerande kommersiella centrum med dagligvaruhandel och fackhandel samt social service i form av apotek, vårdcentral, bibliotek mm. Närmaste sjukhus finns i Uddevalla och Trollhättan (NÄL).

Smögens skola med förskoleklass till årskurs 6 är belägen omedelbart norr om programområdet. I Sotenässkolan, som är belägen i Kungshamn, finns årskurs 7-9. Smögens förskola är belägen i Hasselösund.

Kommunens huvudvägar 171 och 174 ansluter till E6 vid Gläborg respektive Dingle. Från Smögen är det ca 22 mil till Oslo och 15 mil till Göteborg. Kollektivtrafiken i regionen utgörs primärt av flertalet expressbusslinjer, men även till viss del av tåg med Bohusbanan sträckan Göteborg-Strömstad. Lokalt finns en linje som kör mellan Smögen, Kungshamn, Hovenäset, Hallinden och omvänt. Sommartid finns även en båtförbindelse mellan hamnen i Kungshamn och Smögenbryggan.

Riksintresse för kulturmiljön

Riksantikvarieämbetet har 1997 beslutat att den gamla delen av Smögen utgör ett riksintresse för kulturmiljövården. Detta innebär att området bedöms ha sådana kulturvärden att det är av intresse för hela riket att de skyddas. I ett område av riksintresse får områdets värde eller betydelse inte påtagligt skadas av annan tillståndspliktig verksamhet såsom t ex bygglov. Riksintresset väger sålunda alltid tyngre än ett eventuellt motstående lokalt allmänintresse. Det råder dock inget byggförbud inom riksintresseområden. Däremot får exploateringsföretag och andra ingrepp i miljön endast komma till stånd om det kan ske på ett sätt som inte påtagligt skadar natur- och kulturvärdena.

Riksantikvarieämbetets motivering till riksintresset lyder:

> Bohusläns största nu fungerande fiskeläge och fiskauktion, utanför Göteborgsregionen, där bebyggelsen tydligt speglat samhällets utveckling: en tät äldre bebyggelseklunga i skyddat läge omges av planerade kvarter med dubbelhus och villor påverkade av badortsepoken och den växande stenindustrin kring sekelskiftet 1900.
>
> Uttryck för riksintresset:
> Gamla delen vid hamnen med tät oregelbunden husklunga (enkelstugor och enkelt utformade dubbelhus på låga husgrunder). Planerade kvarter med rymliga dubbelhus ofta med hög stengrund och individuellt utformade villor i schweizerstil. Täta magasins- och sjöbodar (ofta i två våningar och nu sammanbundna med välkänd brygga) främst från 1930-50 talet.

Täta oregelbundna husklungor i gamla delen av hamnen

Rymliga dubbelhus med hög stengrund

Individuellt utformade villor i schweizerstil

Täta magasins- och sjöbodar, ofta i två våningar

Smögenbryggan

En kort historik

De äldsta delarna

De första fiskelägena i Sotenäs kommun uppstod vid sillfiskeperioder under medeltiden. Smögen omtalas i gamla dokument för första gången i slutet av 1500-talet. En mer permanent fiskelägesbebyggelse växer fram under den stora sillfiske-perioden åren 1749-1809.

Bosättningen på Smögenön skedde på havets och de hårda vindarnas villkor. Bebyggelsen placerades vid en naturlig hamn bestående av ett sund mellan Smögenön och ön Kleven. Husen placerades från början mycket tätt nära hamnen och sjöbodar byggdes i täta grupper längs sundets norra strand. Bakom och ovanför sjöbodarna placerades bostadshusen, tätt in på varandra, ofta med gavlarna ut mot havet och hamnen. Mellan bostadshusen och sjöbodarna löpte otaliga tvärgående stigar, ibland så branta att man tvingats anlägga trappor. Stigarna var upptrampade av några få hushåll, till skillnad från vissa större stråk som var gemensamma för alla i hela samhället.

De flesta husen byggdes på mark som inte tillhörde husägaren. Man betraktade där-för marken mer som tillhörande alla i samhället än någon enskild. Då det saknades tomtindelning, fastighetsbildning, byggnadsplaner, stadsplaner etc, tvingades sam-hällsmedlemmarna nå samförstånd och komma fram till olika kompromisser. Bebyggelsen ordnades efter sociala estetiska normer och traditioner och med sär-skilda hänsynstaganden i vare specifikt fall. En uttalad norm var t ex att husen skulle ligga så att man åtminstone kunde skymta havet från den övre våningens gavelfönster. Bortsett från små blom- och kryddland, inhägnade till skydd mot dju-ren, kunde man röra sig fritt mellan och intill husen.

Samhället växer vidare

I slutet på 1800-talet kom badgäströrelsen och Smögen etablerades som kurort. I samband med detta började Smögen växa till ett större samhälle och bebyggelsen började nu placeras glesare och med större tomter. Nu byggdes inte bara bostads-hus och sjöbodar för fiskare, utan även stora hus och magasin åt köpmän som drev fiskhandel med andra länder i Europa. Bostadsbebyggelsen växte i glesa rader nordost om den äldsta bebyggelsen. Badgäströrelsen påverkade bebyggelsen främst genom att nya bostadshus gjordes så rymliga, att man kunde hyra ut delar av dem till badgäster under somrarna. Samhället har därefter växt vidare där varje period har fått prägla både bebyggelsemönster och utformningen av de enskilda husen.

Vid förra sekelskiftet blev många kustsamhällen municipalsamhällen, dvs administrativa enheter som skulle utveckla ett mer formaliserat självstyre. Byggnadsstadgan för rikets städer skulle gälla även för dessa samhällen, där man då blev tvungen att upprätta stadsplaner. De nya planerna togs fram utan större förståelse för samhällenas speciella förutsättningar och utan någon större respekt för deras ofta karaktäristiskt täta och oregelbundna gatu- och bebyggelsestruktur.

På 1890-talet fick Smögen sina första stadsplaner. De bebyggelsegrupper som tillkom efter förra sekelskiftet skiljer sig markant från den äldre bebyggelsen. Gatorna är rakare, tomterna mer vinkelräta, husen större och avstånden längre. Den glesare och mer rätlinjiga strukturen innebar en mindre anpassning till naturen, den ojämna bergsterrängen och de hårda havsvindarna.

Smögenborna fick under denna tid rätt att friköpa sina tomter av markägaren och i samband med stadsplanen från 1950 genomfördes tomtindelningar som innebar att marken mellan husen privatiserade.

Smögenbron mellan fastlandet vid Kungshamn stod färdig 1970 och ersatte då en bilfärja. Brons tillkomst har underlättat vardagslivet för den åretruntboende befolkningen och skapat goda förutsättningar för etablering av olika verksamheter.

Uthyrningen till turister ökade i omfattning år från år, vilket naturligtvis påverkade livet i Smögen. Den ständigt ökande turistströmmen och det ökande sommarboendet satte sakta men säkert sin prägel på samhället. De flesta Smögenbor fortsatte dock med fiske för sin försörjning. Tyngdpunkten för helårsbostäder har förskjutits, i och med att nya områden tagits i anspråk på norra delen av ön. Samtidigt har en kraftig omvandling skett till fritidsbostäder av bostadshusen i den äldre delen av samhället. Idag utgörs ca två tredjedelar av bostadshusen av fritidsbostäder.

Dagens Smögen

Det Smögen vi ser idag har fortfarande i stor utsträckning kvar sin ursprungliga karaktär. Bebyggelsen är relativt välbevarad även om det finns en tydlig tendens att ombyggnader och andra förändringar avviker från det historiska bebyggelsemönstret. Byggnadernas funktion och det sociala livet har däremot genomgått dramatiska förändringar. Fisket är inte längre den dominerande näring det en gång var och turismen sätter i allt större utsträckning sin prägel på samhället. De senaste decennierna har framförallt en starkt säsongsinriktad dagturism utvecklats mycket kraftigt. Smögen och inte minst området kring Smögenbryggan har utvecklats till Sotenäs och kanske hela västkustens starkaste turistiska varumärke. Området längs

Smögenbryggan är idag omvandlat till ett kommersiellt centrum där butiker, restauranger och nöjesetablissemang av olika slag kantar bryggan. Man räknar med att Smögen varje sommar besöks av ca 700 000 personer. Vid sidan av detta har gästhamnen cirka 10 000 övernattande båtar per år. Lika många kan det totala antalet turister vara under en dag bara i området kring bryggan.

Det gamla fiskesamhället har med tiden anpassats till den växande besöksnäringen och de sommarboendes önskningar. Fysiskt syns detta i bebyggelsestrukturen och på arkitekturen. De smala stråken mellan husen är t ex idag inte lika tillgängliga som förr. Vissa delar av bebyggelsen har inneslutits i kvarter med inhägnade trädgårdar och stora altaner. De äldre områdena byggdes före bilens genombrott, vilket gör att dessa områden inte är anpassade efter dagens behov av bredare gator och parkeringsplatser.

Trots stora variationer i utförande mellan enskilda bostäder upplevs miljön som en helhet som känns mycket genuin. Detta beror bland annat på att det tidigare funnits både en social kontroll men också en slags koncensus hos de bofasta kring hur bebyggelsen ska se ut. Tillgången till olika slags byggmaterial var begränsad, vilket bidrog till att förändringar utfördes på ett traditionellt sätt. Under årens lopp har andelen bofasta minskat och idag utgörs en majoritet av husen av fritidsboende vilka har sin permanenta bostad på annan ort. Det betyder att många av dagens fastighetsägare kanske varken har en förankring eller förståelse för den lokala byggnadstraditionen. Det som förr fungerade utan regleringar behöver därför styras upp om inte miljön ska riskera att förvanskas. Både råd och riktlinjer men också tydliga bestämmelser i en detaljplan är ett stöd för detta.

Befintliga detaljplaner

Gamla Smögen omfattas av flertalet äldre planer, den tidigaste nu fortfarande gällande stadsplanen inom programområdet fastställdes 1912. Vid sekelskiftet bestämdes från nationellt håll att även kustsamhällena skulle upprätta stadsplaner. I de äldsta planerna, och i planen från 1950, fanns intentioner att anpassa gamla Smögen efter tidens krav, då området ansågs brandfarligt och hälsovådligt. De tidigaste planerna tog liten hänsyn till terräng och fiskelägets befintliga struktur.

Den stadsplan med planbestämmelser som gäller för huvuddelen av programområdet fastställas 1950. I denna påpekades olämpligheten i en äldre stadsplan från 1905. Denna hade visat sig svår mot gränsen till omöjlig att förverkliga i vissa delar, framför allt i de äldre bebyggelseområdena. Det stela schema som stadsplanen byggde på innebar breda gator, utlagda efter stadsmässiga ideal frånkopplade befintlig bebyggelse, terräng- och klimatförhållanden eller lokalbefolkningens

näringsliv och levnadsvanor. Detta medförde att föreslagna gator inte genomfördes och att tomtindelningen inte kunde följas vid markförsäljning och avsöndringar, trots att samtliga friköpta tomtplatser köptes efter tomtindelningens fastställande.

Utdrag ur 1950 års stadsplan. Stadsplanen föreslog bland annat en breddning av Sillgatan som inte tog hänsyn till befintliga byggnader.

1950 års stadsplan fick revideras i flera omgångar innan den slutligen kunde fastställas. Kritiken mot stadsplanen var bland annat att denna inte tog tillräcklig hänsyn till befintlig bebyggelse. 1950 kommenterade Byggnadsstyrelsen att man fortfarande ansåg att förslaget inte tillfredsställande beaktade de rådande förhållanden man uppgett som motiv till en förnyelse av planen. Angående den breda gatusträckningen som föreslogs i Storgatans förlängning, Sillgatan, ner mot hamnen, skrev Byggnadsstyrelsen: *”Särskilt i ett fall torde det emellertid vara önskvärt att söka uppnå en större överrensstämmelse med de sedan gammalt befintliga förhållandena, nämligen i vad gäller den från hamnen upp emot skolan och kyrkan ledande gatan som utgör samhällets centrala gångstråk. Ett fortsatt detaljstudium av stadsplanen synes därför böra bl a inriktas på att beträffande detta gångstråk i möjligaste mån helt återgå till befintliga förhållanden och därmed rädda en naturlig och riktig, för Smögen som fiskläge karaktäristisk bebyggelsegruppering”.* Planen fastställdes med gatan fortfarande skärande genom befintlig bebyggelse.

Redan när planen gjordes ansågs den alltså inte vara fullt tillfredsställande, men för huvuddelen av centrala Smögen gäller fortfarande 1950 års stadsplan. Allt eftersom förutsättningar och enskilda intressen har skiftat, har det bedöms lämpligt att ändra mindre delar av stadsplanen, i flera fall för att säkerställa byggrätt för befintliga

byggnader eller möjliggöra utbyggnadsplaner. Samtidigt har flertalet bostadshus fortfarande lämnats planstridiga.

Inom programområdet finns omkring 30 olika detaljplaner upprättade från 1912 till 2010. Flertalet saknar helt anvisningar och bestämmelser med syfte att skydda och bevara kulturmiljön. Genom de stora ingrepp i miljön i form av vägar, rivning av hus etc som t ex 1950 års stadsplan förutsätter, kan denna snarare ses som ett hot för miljön än som ett skydd för den. Gällande detaljplaner ger inte heller något stöd för att hantera de frågor som turismen generar.

Tidigare arbeten för att få en aktuell detaljplan

1980-talet

Sotenäs kommun har under en lång period försökt att få till stånd en ny detaljplan för gamla Smögen. I slutet av 1981 beslutade Byggnadsnämnden att inleda arbetet med förslag till ändring av stadsplan och ett förslag till planprogram togs fram. Man arbetade därefter fram flertalet skissförslag som reviderades kontinuerligt under efterföljande år. Markägarsamråd genomfördes på hösten 1984, där många uttryckte önskan om att få förhållanden anpassade till ökad biltillgänglighet samt möjlighet att utföra tillbyggnader. Enstaka reserverade sig mot restriktioner gällande fasad- och takmaterial och i allmänhet eftersöktes valfrihet vid utformandet av enskild bebyggelse och egna tomter. Generellt var de flesta fastighetsägare neutrala eller positiva till planförslaget.

Våren 1985 hade Byggnadsnämnden ännu inte tagit ställning till hur miljö- och bevarandeintressen skulle prioriteras och hur starka styrmedel som skulle användas. 1987 kom en ny plan- och bygglag (PBL). Den nya lagen förändrade delvis förutsättningarna för planarbetet. Detta i kombination med de politiska diskussioner som uppstod medförde att planarbetet tillfälligt lades ner.

1990-talet

I början av 90-talet försökte man igen få igång ett arbete med att förnya stadsplanen. Vintern 1990-91 gjorde Bohusläns Museum på uppdrag av Sotenäs kommun en kulturhistorisk inventering av den äldre bebyggelsen på Smögen. Inom ramen för denna gjordes en enkätundersökning där 31 hushåll besvarade det frågeformulär som sändes ut angående husen i gamla Smögens användning och historia.

Vid denna tid togs fram *”Fördjupad planstudie för ett riksintresseområde”* för gamla Smögen maj 1992. Planstudien baserades på en *”Kulturhistorisk inventering av bebyggelsen inom riksintresseområdet”*.

Planstudien sändes hösten 1992 ut för samråd med berörda kommunala, regional och nationella remissinstanser, samt andra berörda organisationer. De inkomna remissvaren visade tydligt att det fanns stora skillnader i synen på hur hård man skulle vara vid upprättandet av en ny detaljplan samt vilka konsekvenser de specifika planbestämmelserna som planstudien föreslog kunde tänkas få. Politiskt skiljde sig synen på hur mycket planen skulle tillåtas begränsa den egna fastighetsägarens möjligheter för att fritt bestämma över egen egendom. Gemensamt för nästan samtliga politiska och allmänna organisationer var dock de ekonomiska frågorna, där en utökad lovplikt och starka bestämmelser fruktades innebära höga omkostnader för befolkningen, framför allt helårsboende. Att anpassa bebyggelse efter nutida levnadsstandard och krav på god tillgänglighet anfördes av många som av högre betydelse än estetiska eller kulturhistoriskt arkitektoniska värden. En levande bebyggelse året runt ansågs av vissa endast möjligt att uppnå utan styrande planbestämmelser. Många hänvisade till att befolkningen på Smögen länge klarat sig utan föreskrifter och reglering eller utomstående experters bedömning av vad som är värt att konservera eller inte. Rådgivning vid om- och tillbyggnation förespråkades istället för tvingande bestämmelser. Helhetsmiljön och inte enskilda byggnader ansågs vara betydande att beakta när riksintresset belystes i planarbetet.

Bohusläns Museum framförde däremot att studien borde preciseras ännu mer mot enskilda byggnader och säkerställandet av unika omistliga värden, för att undvika generella områdesindelningar med olika bevarandebestämmelser. Museet förespråkade dock även i likhet med flertalet samhällsföreningar att de boende inom gamla Smögen aktivt skulle få del av ett öppet arbete där man visade vinsterna med att bevara en kulturhistoriskt värdefull miljö.

1996-1997 tog man upp projektet ytterligare en gång. Denna gång gav Sotenäs kommun uppdraget åt Metria, att kontrollmäta stomnätet. Under denna tid upptäckte Metria att det kunde finnas brister i det befintliga stomnätet. När det eventuella felet uppmärksammades kom arbetet i ett annat läge. En ny detaljplan ska grunda sig på en upprättad grundkarta som i sin tur redovisar aktuella och rådande förhållanden. Slutsatsen blev att det skulle bli en lång väg att gå om samtliga gränsmarkeringar var utsatta och dessutom markerade utifrån det felaktiga stomnätet. De visste inte riktigt hur de skulle hantera den nya situationen samtidigt som de insåg att det skulle bli en dyrare detaljplan än normalt.

År 2006 beslutade kommunfullmäktige att upphandla och starta ett detaljplanearbete. Finansieringen kunde dock inte lösas och arbetet fick avbrytas.

Problem och utmaningar

Inledning

Smögen står inför rad utmaningar. Några av de främsta är:

- **Kulturmiljön**
  De funktionsomvandlingar som skett i samhället, nya byggnadstekniker och nya byggmaterial, nya moden och ideal är exempel på faktorer som genererar önskemål om förändringar som i många fall kan vara främmande i miljön och skada kulturvärdena om de genomförs. Hur ska de stora kulturhistoriska och estetiska värden som finns kunna skyddas?

- **Turism**
  Alla turister som besöker Smögen bidrar till ett värdefullt underlag för service och utgör en viktig potential för att ersätta en del av de arbetstillfällen som försvunnit inom fiskenäringen. Samtidigt utsätter den stora tillströmningen av besökande under några få sommarmånader samhället för stora påfrestningar. Hur ska turistnäringen kunna utvecklas så att störningar och konflikterna med andra intressen minskar? Hur kan turistsäsongen utsträckas till en längre period av året?

- **Havsnivåhöjning**
  De pågående klimatförändringarna kommer att sätta delar av Smögen på hårda prov i framtiden. Smögenbryggan och alla sjöbodar, men även en del bostadshus ligger lågt. I takt med att havsytans nivå höjs kommer översvämningar blir ett allt oftare återkommande problem. Hur skall detta hanteras? Går det att skydda bebyggelsen eller måste den överges och rivas? Kan man acceptera att byggnader periodvis drabbas av höga vattennivåer?

- **Handel och service**
  Besöksnäringen är mycket betydelsefull för Sotenäs kommun och för Smögen, men det är nödvändigt att hitta en balans i dess utbredning. Ska handel och service begränsas till de byggnader och områden där det finns idag, eller ska det vara möjligt att utöka området?

- **Smögenbryggan**
  En stor del av handeln utmed Smögenbryggan är inrymd i enkla sjöbodar. Ska bodarna ges möjlighet att isoleras för helårsbruk samt installation av vatten och avlopp? Hur påverkar detta kulturvärdet och upplevelsen av miljön kring bryggan? Kan sophanteringen organiseras på annat sätt för att fungera smidigare?

Smögenbryggan drivs och underhålls idag av kommunen. Finns det någon annan förvaltningsform av bryggan som på ett mer rimligt sätt än idag fördelar kostnaderna för anläggningen mellan olika aktörer?

- **Trafik**
  Dagens gatunät är inte anpassat efter den tidvis stora tillströmningen av biltrafik samt transporter till verksamheter. Under högsäsong räcker inte antalet parkeringsplatser till. Finns det fysiska åtgärder som kan vidtas inom ramen för det nuvarande gatunätet?

I det följande diskuteras problem och utmaningar, men också möjligheter. Många av dessa frågor är sammankopplade med varandra och går egentligen inte att hantera var för sig, utan måste hanteras som en helhet. Ett exempel på detta är Smögenbryggans framtid. Möjligheter och begränsningar hänger bland annat samman med både kulturmiljöns värden, trafikfrågor, handelns utveckling och havsnivåhöjningen, för att nu lyfta fram några aspekter. För att göra framställningen tydligare behandlas dock olika aspekter kring den gamla delen av Smögen ämnesvis. Varje avsnitt avslutas med förslag till riktlinjer för det fortsatta planarbetet.

Kulturmiljön

Kulturhistorisk bebyggelseinventering

Kommunen har 2014 låtit genomföra en kulturhistorisk bebyggelseinventering av den gamla delen av Smögen. Inventeringen omfattar ett något större område än vad som ingår i nu aktuellt programområde. Inom inventeringsområdet har all bebyggelse inventerats med fokus på byggnadstyp, material, karakteristiska och/eller miljöskapande uttryck. Både enskilda objekt och sammanhängande miljöer har identifierats. Den inventerade bebyggelsen har värderats i fyra nivåer:

A. Omistligt värde av nationellt intresse
B. Omistligt värde av regionalt intresse
C. Miljövärde av lokalt intresse
D. Övrig bebyggelse

Hela programområdet utgör en värdefull miljö. I rapporten redovisas följande miljöer och gatustråk som *särskilt* värdefulla från kulturmiljösynpunkt. Enskilda byggnader med kulturhistoriska värden kan även finnas både inom och utanför de markerade kulturmiljöerna.

Särskilt värdefulla miljöer och gatustråk

Bebyggelseområden

De äldre delarna av Smögen består av en blandning av olika bebyggelsemiljöer. Nere vid hamnen präglas miljön av sjöbodar och bryggan. Innanför denna ligger

den äldsta delen av Smögen med tätt placerade hus i oregelbundna mönster. Längre bort från hamnen vidtar mer traditionellt utformade villakvarter med bebyggelse utefter bredare gator. Tillsammans utgör detta en charmig miljö med stora värden. Lite grovt kan gamla delen av Smögen delas in i följande områden med bebyggelse som i huvudsak har uppförts under samma period och är av likartad karaktär.

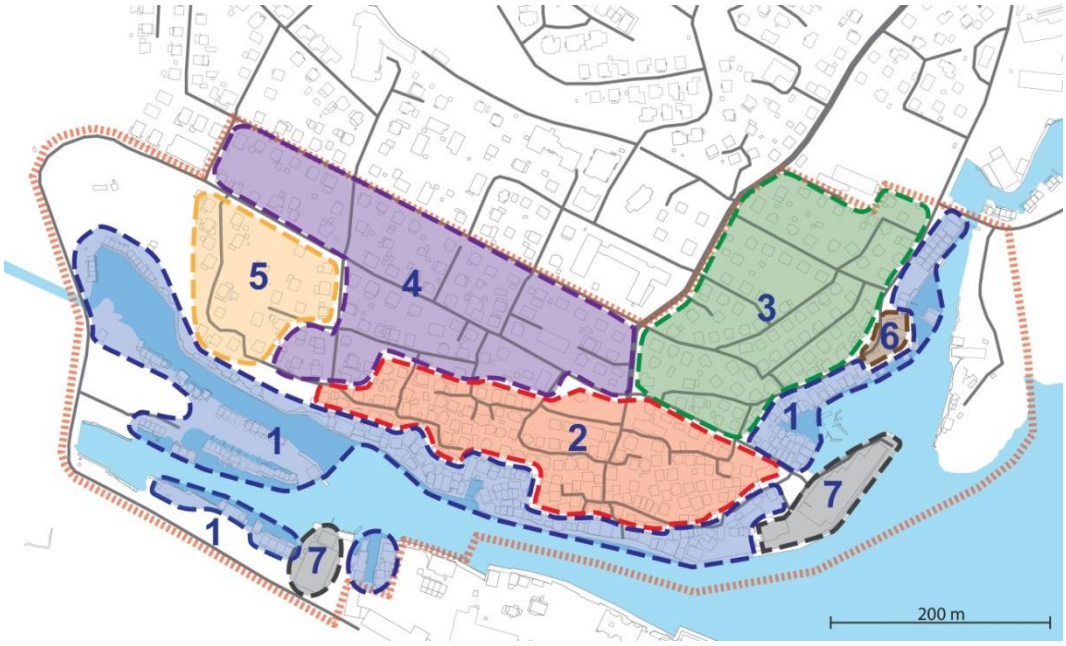

Bebyggelseområden

1. Huvudsakligen sjöbodar och magasin
2. Äldsta delen
3. Bredaberg
4. Stadsplanerad bebyggelse
5. Bebyggelse uppförd efter 1950
6. Bebyggelse uppförd efter 1990
7. Verksamheter i moderna byggnader

De byggnader som vi idag möter går dock inte alltid enkelt att hänföra till någon särskild tidsepok genom att bara titta på deras utseende. De flesta hus har genomgått större eller mindre förändringar sedan de ursprungligen uppfördes. Många om- och tillbyggnader är av äldre datum och är utförda med traditionella material och anpassade efter den lokala byggnadskulturen. Under de senaste decennierna har inslagen av förändringar som bryter mot det traditionella byggnadsmönstret ökat. Det kan vara frågan om uppförande av altaner, plank, balkonger eller nya fönstertyper. Gemensamt för alla förändringar är att de påverkar både upplevelsen av det

enskilda huset, men även bidrar till att påverka upplevelsen av Smögen som helhet. Risken med många små förändringar, som kanske var för sig inte bedöms som så allvarliga, är att de tillsammans successivt förändrar hela bilden och upplevelsen av Smögen. Det som idag är Smögens stora kvalitéer och värden riskerar att förvanskas och förloras.

Ny detaljplan

Den nya detaljplanen för gamla delen av Smögen syftar till att säkerställa de kulturhistoriska och estetiska värden som finns i bebyggelsen och kommer genom planbestämmelser ge ramarna för hur denna ska vårdas i framtiden. I det kommande planarbetet behöver bland annat följande frågor utredas som underlag för detaljplanens bestämmelser:

- Exteriöra förändringar av fasader
- Reglering av i vilken mån tillbyggnader är möjligt och lämpligt
- Färgsättning, tak- och fasadmaterial
- Om takkupor eller frontespiser ska tillåtas
- Anordnande av skyddad uteplats med mur eller plank
- Uppförande av skärmtak, altaner och balkonger
- Uppförande av komplementbyggnader
- Omvandling av sjöbodar och sjönärabyggnader till lokaler för handel och service

Ett levande samhälle som Smögen kan inte behandlas som ett slags museum där inga förändringar och anpassningar till nya behov får ske. Målsättningen är att miljöns kulturhistoriska värden ska bevaras samtidigt som samhället kan leva vidare och utvecklas. Det viktiga är inte om förändringar görs eller inte, utan hur dessa förändringar utformas och anpassas till miljön och byggnadstraditionen.

En ombyggnad eller annan förändring av en byggnad som anpassas till både den enskilda byggnadens och helhetsmiljöns kulturvärden behöver inte nödvändigtvis vara vare sig mindre funktionell eller dyrare än en ur denna synpunkt mer okänslig ombyggnad. Det handlar mer om att ha kunskap om och respekt för de värden miljön har samt att tänka efter en gång extra innan man påbörjar arbetet.

1. Sjöbodar och magasin

Förutom bostadsbebyggelse finns det många ekonomibyggnader i form av sjöbodar och magasin. Främst ligger de uppförda i anslutning till vattnet, brygga och hamn. Dess formspråk är enklare, träpanelen grövre, oftast s.k. lockpanel eller locklistpanel utan profileringar. Friliggande timmer förekommer också. Fönster och dörrar

är oftast försedda med enkla foder utan dekorationer. Mellan äldre, nyare och ombyggda sjöbodar finns äldre magasinsbyggnader insprängda och ett par större köpmanshus. Många av byggnaderna längs Smögens brygga är ombyggda till restauranger och butiker.

Sjöbodar och andra ekonomibyggnader finns uppförd närmast vattnet längs Smögens vattenlinje. Falurödra träfasader är det genomgående karaktärsdraget.

Karaktärsdrag som markerar områdets kulturmiljövärden:

- Ekonomibyggnaders enklare utformning i form av enkla vindskivor, fönsterfoder och dörrar utan dekorerande snickerier.
- Sjöbodar och magasins enkla fasadbeklädnad i trä med lockpanel.
- Enstaka mycket påkostade köpmanshus med höga stengrunder estetiskt utförda fasader, fönster och dörrar.
- Faluröd färgbeklädnad dominerar på ekonomibyggnader vilket skiljer sig mot bostadsbebyggelsen som oftast är målade i ljusa kulörer.
- Fasadmaterial av trä dominerar, inslag av plåt och eternit förekommer vilket också har medfört en karaktärsförändring i många kustsamhällen de senaste 60 åren.
- Byggnaderna är uppförda mycket tätt, främst längs vattenlinjen och brygga. Sjöbodar bildar en krans till övrig bostadsbebyggelse på orten.

2. Den äldre delen

Bebyggelsen karaktäriseras främst av äldre fiskarbebyggelse. Anspråkslösa bostadshus i enkel bredd s.k. enkelstuga eller byggnader i dubbelbredd s.k. västsvenska dubbelhus. Fasaderna är främst täckta med locklistpaneler av trä med spröjsade fönster och enkel snickeridekor. Förutom byggnadernas utförande är dess oregelbundna placering ett tydligt karaktärsdrag. Bostadsbebyggelsen uppfördes

oftast på gemensam mark, tätt i oregelbundet mönster vilket gav skydd för vinden. Marken mellan husen var allmän vilket har bidragit till att stigar, gångar och trappor finns anlagda över hela denna del av samhället.

I Smögens äldsta del är bebyggelsen tätt uppförd och oregelbundet placerad vilket skapar skydd för vind.

I de äldre delarna av Smögen har det från början inte förekommit trädgårdar. Här har tomtindelningen skett långt efter att husen byggdes. Många av husen är byggda direkt på berget, utan sprängningar, varför det är vanligt med granithällar ända fram till husen. Mindre täppor och enkla uteplatser kunde förekomma i direkt anslutning till bostadshuset. Husen har därför av tradition inte varit omgärdade av staket eller annat som hindrat att man kunnat röras sig fritt mellan byggnaderna. Ett mönster av gångar, stigar och trappor visar på ett tydligt sätt detta karaktäristiska rörelsemönster mellan bostaden, sjöboden och vattnet, bryggan och båten. Detta utgör ett tydligt karaktärsdrag vilket också har ett stort upplevelsevärde. Gångsystemet som sådant berättar mycket om ortens ursprungliga funktion som fiskeläge. På senare tid har privatisering av marken runt husen blivit allt vanligare. Altaner byggs och trädgårdar ingärdas. Detta är en strukturförändring som inverkar negativt på områdets kulturmiljövärde eftersom förändringar som dessa kan leda till stora karaktärsförändringar i området som helhet. Den tidigare öppenheten bör därför bevaras så lång möjligt.

Gångar, trappor och stigar finns anlagda på många platser runt om i Smögens äldre delar.

Karaktärsdrag som markerar områdets kulturmiljövärden:

- Bostadshusens volymer i form av enkelstugor och dubbelhus.
- Bebyggelsens oregelbundna, täta placering.
- Stigar, gångar och trappor anlagda mellan byggnaderna i hela den gamla delen av Smögen.
- Bostadshusens locklistpaneler av trä och utsmyckande snickerier samt spröj-sade fönster av trä.

3. Bredaberg

Bebyggelsen i Bredaberg är uppförd runt sekelskiftet 1900 i ett regelbundet mönster. Husen vänder gavlarna mot hamnen och är placerade med tanke på att ge så många som möjligt havsutsikt. Byggnaderna utgörs oftast av sk dubbelhus och fasaderna är främst täckta med locklistpanel, enkel snickeridekor förekommer. En del fasader är täckta med eternit. Ljusa fasadkulörer med kulörta inslag är vanligt förekommande i området. De sadeltakstäckta byggnaderna skapar med gavlar ställda mot havet ett mycket karaktäristiskt inslag i Smögens samhälle.

Vy över Bredaberg med där byggnaderna är uppförda med gavlarna mot vattnet, vilket ger området en tydlig karaktär.

På motsvarande sätt som i de äldsta delarna av Smögen har det från början inte förekommit trädgårdar i Bredaberg. Även här var traditionen att inte omgärda tomterna med staket och man har kunna röra sig fritt mellan husen. Här finns fortfarande kvar områden som bibehållit sin ursprungliga karaktär. En avgränsning av tomterna med staket eller häckar inverkar även här negativt på områdets kulturmiljövärde. Med hänsyn till detta bör den tidigare öppenheten bevaras så långt möjligt.

”Allmän” mark i Bredaberg

Karaktärsdrag som markerar områdets kulturmiljövärden:

- Bebyggelsens volym i form av dubbelhus.
- Planerad bebyggelse enligt karaktäristiskt mönster, orienterade med gavlar ut mot vattnet.
- Marken mellan husen är i huvudsak allmän vilket präglar området som helhet.
- Byggnader uppförda på låga granitgrunder.
- Bostadshusens locklistpaneler av trä och utsmyckande snickerier samt spröj-sade fönster av trä.

4. Stadsplanerad bebyggelse

Bebyggelsen präglas främst av västsvenska dubbelhus men här finns även större byggnader så kallade sommarnöjen. Bebyggelsen är huvudsakligen uppförd efter år 1900 och präglas av bostadshus längs räta gator. Bebyggelsen är planerad enligt ett stadsplanemönster med raka gator och trädgårdar till varje fastighet.

En av Smögens rikt dekorerade villor, uppförd på tidigt 1900-tal under badortsepo-kens era.

På 1920-talet började man reglera fastigheter och anlägga tomter. Vid denna tid blev det därför vanligare med privata trädgårdar. Till skillnad från tidigare arbetade man nu med terrasser och gräsmattor.

Karaktärsdrag som markerar områdets kulturmiljövärden:

- Bostadsbebyggelse med träfasader oftast utförda med locklistpanel.
- Västsvenska dubbelhus är den dominerande byggnadstypen.
- Stora sommarvillor uppförda under badortsepoken, rikt dekorerade med snickeridetaljer verandor, trappor, burspråk, torn och balkonger.
- Byggnaderna är oftast uppförda på höga stensocklar, sockelvåningarna är oftast inredda. Sockelvåningarna är oftast utförda i huggen rusticerad granit.

5. Bebyggelse uppförd efter 1950

Bebyggelsen i anslutning till lotsutkiken präglas av de modernistiska stilidealen. Byggnaderna är främst uppförda som dubbelhus men de har i övrigt utförande fått en mer modernistisk prägel. Eternitfasader, som ger fasaden ett slätare uttryck, tillhör originalutförandet. Några av bostadshusen har renoverats till ett mer traditionellt uttryck, dvs har getts en prägel som får dem att se äldre ut än de i verkligen är. Detta är en utveckling som blivit allt vanligare i äldre fiskarsamhällen längs västkusten. Bostadshusens ursprungliga modernistiska utformning är av kulturhistoriskt värde då den på ett tydligt sätt visar hur livskraftigt Smögen har varit som samhälle. Denna bebyggelse speglar nya årsringar till det traditionella historiska fiskesamhället på Smögen.

Bebyggelsen runt utkiken har den traditionella formen av ett dubbelhus, utförandet har dock en mer modernistisk prägel.

Karaktärsdrag som markerar områdets kulturmiljövärden:

- Fasader som upplevs släta såsom eternitplattor.
- Vanliga fönstertyper under 1950-talet var ospröjsade en- eller tvåluftsfönster. Flera byggnader är också försedda med pivåhängda panoramafönster.
- Det västsvenska dubbelhusets volym är dominerande byggnadstypen, uppförda med sadeltak och synlig sockel av huggen granit.

Förslag till riktlinjer för kulturmiljön

Tillbyggnader

- Storlek och placering av tillbyggnader skall utformas med hänsyn till byggnadens originalvolym.
- Tillbyggnader är olämpliga inom den äldsta delen (delområde 2) samt inom Bredaberg (delområde 3).
- Inom område delområde 4 och 5 medges tillbyggnader. Utformningen av dessa ska anpassas till byggnadens originalvolym och utföras så att tillbyggnaden på ett estetiskt sätt ansluter till ortens byggnadstradition (se illustration).

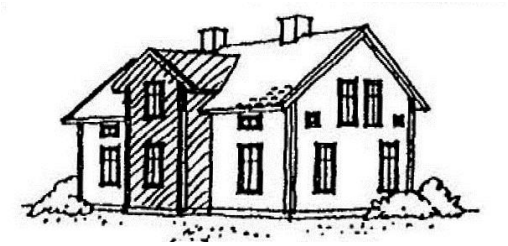

Frontespis, traditionell typ av utbyggnad av ett dubbelhus.

- Vid uppförande av verandor, altaner, däck och balkonger ska byggnadens ursprungliga volym och form även fortsättnings vis vara dominerande.

Utseende & utförande

- Bostadshusens originaldetaljer såsom snickerier, fönster och dörrar skall bevaras.
- Utbyte av byggnadsdetaljer som fönster och dörrar med för miljön och den enskilda byggnaden främmande element medges inte.
- Vid ombyggnad och renovering skall fasad- och taktäckningsmaterial väljas anpassade efter Smögens bebyggelsetradition.
- Färgsättning av byggnader medges inte i färgskalor som är främmande för miljön och ortens tradition

- Ekonomibyggnader ska hållas enkla, utsmyckande snickerier bidrar till att ortens bebyggelsekaraktär förändras och de historiska strukturerna blir otydliga.

Tomter & gångvägar

- I de äldre delarna bör den tidigare öppenheten bevaras så långt möjligt (delområde 1, 2 och 3).
- Markanläggning i form av stora terrasser, altaner, slipersmurar, plank etc bör generellt undvikas. Diskret utformade uteplatser på marken är i de allra flesta fall att föredra framför trädäck och okänsligt utformade verandor.
- En god tillgänglighet till vattnet bevaras så att Smögens traditionella färdvägar mellan ortens centrala delar och vattnet kan upprätthållas.
- Om staket uppförs bör de vara låga och i material och utformning ansluta till traditionen. Lätta och luftiga staket är att föredra framför täta avgränsningar.
- Plank bör undvikas med hänsyn att de utgör ett främmande inslag i miljön som helhet. Till skillnad från ett staket är ett plank både högre och tätare och får därigenom en större omgivningspåverkan. Uppförande av plank förändrar miljöns ursprungliga öppenhet samt riskerar att ta bort grannars utsiktsmöjligheter.
- Attefallshus bör inte tillåtas med hänsyn till kulturmiljön samt risk för brand.

De som äger ett hus på Smögen har ett ansvar för både det enskilda huset och för den gemensamma miljön. Husets insida är ett privat område, men husets utsida är en del av den gemensamma miljön. För att bibehålla miljön så att även kommande generationer kan uppleva Smögens unika bebyggelsekultur är det viktigt att alla tar sitt ansvar för såväl det privata som det offentliga rummet.

I samtliga delar inom programområdet är byggnadernas ursprungliga volym av stor betydelse för ortens karaktär. Volymer såsom enkelstugor och dubbelhus är typiska för äldre fiskarsamhällen och säger därmed något om ortens historia och funktion. I Smögens äldsta del där marken mellan byggnaderna ofta utgörs av allmän mark, vilket har haft stor betydelse för områdets karaktär, är tillbyggnader direkt olämpliga. Här ligger byggnaderna mycket tätt vilket också gör det olämpligt för tillbyggnader.

Byggnadsvolymerna i inom Bredaberg är mycket enhetliga vilket är av stor vikt för områdets karaktäristik. Marken mellan byggnaderna är också till största delen allmän vilket bidragit till områdets speciella karaktär. Tillbyggnader på denna mark skulle förvanska detta karaktärsdrag även om plats finns till skillnad från Smögens äldsta del.

I programområdets norra del (område 4 och 5) har bebyggelsen planerats med avstyckade tomter. Trädgårdar, staket och plank är vanliga inslag i området. Här finns bättre förutsättningar för att uppföra tillbyggnader.

Många byggnader är idag helt underordnade de verandor och balkonger som tillkommit på senare tid. Detta innebär en karaktärsförändring av Smögen som helhet, vilket påverkar de kulturhistoriska värdena negativt.

För byggnadernas kulturvärde har ett bevarande av äldre originaldetaljer ett stort värde. Äldre byggnadsdelar som dessa är utförda med högt hantverksmässigt kunnande samt ofta utförda med material av hög kvalitet. Vid byte till nyproducerade byggnadsdelar förlorar byggnaden något av sin autenticitet, vilket påverkar det kulturhistoriska värdet negativt.

Tillgänglighet inom orten är också viktig då husen ligger tätt. Historiskt sett har möjligheten att passera mellan husen varit bättre, inhägnader till privata trädgårdar och altaner har tillkommit på senare tid.

Turism

Till Smögen kommer varje år ett stort antal besökande. Turistsäsongen är framför allt koncentrerad till några sommarveckor. Den absoluta besökstoppen infaller under juli månad och många butiker och restauranger håller endast öppet under sommarperioden.

Kommunens målsättning är att varumärkena Smögen och Bohuslän ska kunna stärkas och att Smögen ska kunna utvecklas till ett attraktivt besöksmål under en större del av året. För att nå detta mål behöver besöksnäringen både i Smögen och inom kommunen utvecklas på flera plan. Hur säsongen på Smögen ska kunna utvecklas är bland annat beroende av vilka möjligheter som finns för att bedriva handel och andra typer av verksamheter. Bebyggelsens utformning, trafikförhållanden mm påverkar förutsättningarna. Den nya detaljplanen för Smögen kommer att reglera inom vilka fastigheter som handel mm får bedrivas. Detaljplanen kommer även reglera förutsättningarna för om- och tillbyggnader. Andra frågor som marknadsföring och utbudet av aktiviteter etc som också har stor betydelse, hanteras inte i en detaljplan och kan inte regleras med stöd av plan- och bygglagen.

En förlängning av säsongen förutsätter att den idag starkt dominerande ”kortbesöksturismen” i högre grad kan ersättas med en ”kvalitetsturism” med inriktning mot övernattning, restaurangbesök, natur- och kulturupplevelser etc. Detta i sin tur

förutsätter att den fysiska miljön kan anpassas till dessa mål och att en turistisk ”infrastruktur” i form av bl a boendeanläggningar för åretruntbruk, helårsöppna restauranger, bra butikslokaler etc kan anordnas. En sådan anpassning av miljön till nya verksamheter och ett delvis nytt innehåll måste ske med stor hänsyn till kulturmiljön och de estetiska värdena. Dessa värden utgör den kanske viktigaste tillgången i samhället sett i ett turistutvecklingsperspektiv.

Förslag till riktlinjer för turism

- De värden i bebyggelsen som gör Smögen attraktivt och unik skall värnas.
- Näringslivet skall ges möjlighet till att utvecklas mot en förlängd säsong.

Havsnivåhöjning

På grund av ökade globala utsläpp av växthusgaser, främst koldioxid, pekar allt på att vi står inför en klimatförändring under de kommande hundra åren med allt högre årsmedeltemperaturer. Ett varmare klimat påverkar bland annat världshavens medelvattenstånd genom vattnets utvidgning vid uppvärmning samt genom avsmältning av glaciärer. Havsnivån beräknas stiga med upp till ca 1,0 m fram till år 2100 på grund av klimatförändringarna. Med hänsyn till pågående landhöjning innebär detta en nettohöjning för Smögens del med ca + 65 cm.

Vinden över havet ger dels vågor och dels en ytvattenström. Vid sydliga till västliga vindar förs vatten från Nordsjön in mot västkusten. Det bildas en snedställning av vattenytan upp mot kusten, vilket gör att vattennivån stiger där. Vid ogynnsamma vädersituationer kan detta innebära att havsnivån kan stiga till över +2 meter vid Smögen om ca 80 år. Detta medför att de lägre belägna delarna utmed Smögenbryggan och området kring Fiskehamnen m fl lågt belägna områden riskerar att översvämmas med allt tätare intervaller i takt med att havsytan höjs. På längre sikt kommer de lägre belägna delarna kring Smögenbryggan att drabbas av översvämning varje eller vartannat år. Vidare kommer hälften av området kring fiskehamnen/auktionen att översvämmas med ca två års återkomsttid och hela fiskehamnen på 25 års basis. Detsamma gäller sjöbodarna vid Nylandshamnen. Flera industriområden kommer att få stora störningar vart annat till vart tionde år.

I kommunens översiktsplan rekommenderas med hänsyn till framtida havsnivåhöjning att grundläggning av byggnader för samhällsviktiga funktioner ska förläggas på nivån lägst +2,5 m. Riktlinjen gäller även för ny bostadsbebyggelse och att en riskanalys ska göras vid nybyggnation på lägre nivå. För nybyggnad av enklare byggnader kan enligt översiktsplanen en grundläggningsnivå på +1,5 m godtas.

Hur stigande havsnivå ska hanteras är en av nyckelfrågorna för Smögen. I princip alla sjöbodar, men även några bostadshus ligger så pass lågt att inträngande vatten kommer att bli ett växande problem. Även verksamheterna på Kleven och runt Fiskehamnen berörs.

Det finns tyvärr inget enkelt sätt att skydda den lågt liggande bebyggelsen utan att detta får allvarliga negativa konsekvenser både rent praktiskt och för upplevelsen av miljön. En tät barriär utmed t ex Smögenbryggan skulle behöva vara betydligt högre än bryggan för att kunna förhindra inträngande vatten i framtiden. Det historiska täta sambandet mellan sjöbodar, brygga och hamn skulle därmed gå förlorad, eftersom barriären skulle bilda en slags mur mellan hamn och brygga.

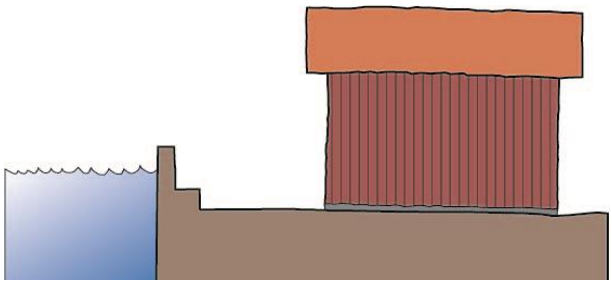

Principfigur brygga med barriär

I praktiken innebär detta att återkommande översvämningar får accepteras och att bebyggelse och inredning får anpassas med hänsyn till detta. Idag har de flesta sjöbodar och magasin en enkel inredning där skadorna blir mindre kännbara vid översvämning. Dessa har ett utförande som är förhållandevis tåliga mot inträngande vatten och ytmaterial kan torka ut när vattnet dragit sig undan. Inredning och annat material som är känsligt för vatten bör därför undvikas, så att omfattande skador undviks vid höga vattennivåer.

Problemen blir mer påtagliga för byggnader som har en mera påkostat utförande och inredning. I de fall dessa är känslig för vatten och ger upphov till kostsamma och/eller besvärlig återställning är ett alternativ att skydda byggnaderna med tillfälliga åtgärder. Det kan t ex vara att öppningar i byggnaderna skyddas med sandsäckar eller andra typer av tillfälliga barriärer som kan demonteras när havsnivån har sjunkit.

I vissa fall kan mera permanenta ombyggnader övervägas där byggnaden utformas så att den bättre kan stå emot höga vattenstånd. Även i dessa fall kan det bli aktuellt att hindra vatten från att tränga in i byggnaden genom tillfälliga barriärer vid

dörrar och andra lågt liggande öppningar. Denna typ av åtgärder bör utföras med stor försiktighet och med hänsyn till kulturmiljön,

Framtagna prognoser för den generella höjningen av havsytan visar att den takt som havsytan stiger med kommer att vara relativt måttlig de närmaste årtiondena och att takten ökar succesivt mot slutet av århundradet. I början av perioden kommer havsytehöjningen delvis att kompenserar av landhöjningen. Detta innebär att de dröjer en tid innan problemen med ofta förekommande översvämningar blir mera påträngande. Även om enskilda byggnader kan skyddas med tillfälliga åtgärder vid kraftiga stormar etc, så kan det på längre sikt bli aktuellt att flytta verksamheterna till högre belägna områden som inte riskerar att översvämmas.

Förslag till riktlinjer för hantering av havsnivåhöjningen

- Rådande förhållanden med ökad risk för höga vattennivåer får accepteras.
- Inredning och utförande av sjöbodar och andra enklare byggnader skall anpassas till risken för inträngande vatten. Vinterisolering medges inte.
- Övrig permanent bebyggelse och inredning skyddas med tillfälliga åtgärder vid risk för höga vattenstånd.
- Permanenta skyddsåtgärder som inte inverkar negativt på kulturmiljön medges.

Handel och service

Dagens handel och annan service i form av t ex restauranger är framför allt koncentrerade till området runt bryggan samt utmed Sillgatan som leder ned till hamnen från Parken. Utmed Smögenbryggan dominerar tidigare sjöbodar och magasin, men både här och inom övriga delar av Smögen finns bostadshus som byggts om för handelsändamål. Ibland utnyttjas hela bostadshuset för handel och service medan det i andra fall endast är bottenvåningen som utnyttjas och resten av byggnaden fortfarande fungera som bostad. Generellt för de flesta handelslokalerna är att byggnaderna ursprungligen är uppförda för andra ändamål, vilket innebär att lokalerna inte från början är anpassade för sin nuvarande verksamhet.

Området längs Smögenbryggan är idag helt omvandlat till ett kommersiellt centrum där butiker, restauranger och nöjesetablissemang av olika slag kantar bryggan. Knappast någon bod används längre för sitt ursprungliga ändamål. Fortfarande har dock bebyggelsen bibehållits i ett relativt ursprunglig skick exteriört, även om ett ökat tryck på förändringar i form av balkonger, moderna fönster och dörrpartier, skärmtak, skyltar etc kan noteras. Kring Soludden vid bryggans östra del återfinns byggnader som ursprungligen uppförts för industriändamål. Här ligger bland annat Smögens fiskauktion.

Handel i sjöbodar mm

Handel och service

Störningar

Sommaren 2011 genomförde Miljö- och byggkontoret en enkätundersökning bland helårs och delårsboende. Bakgrunden var att man under flera år fått klagomål på buller. Totalt skickades 161 enkäter ut och av dessa svarade 106 personer på enkäten.

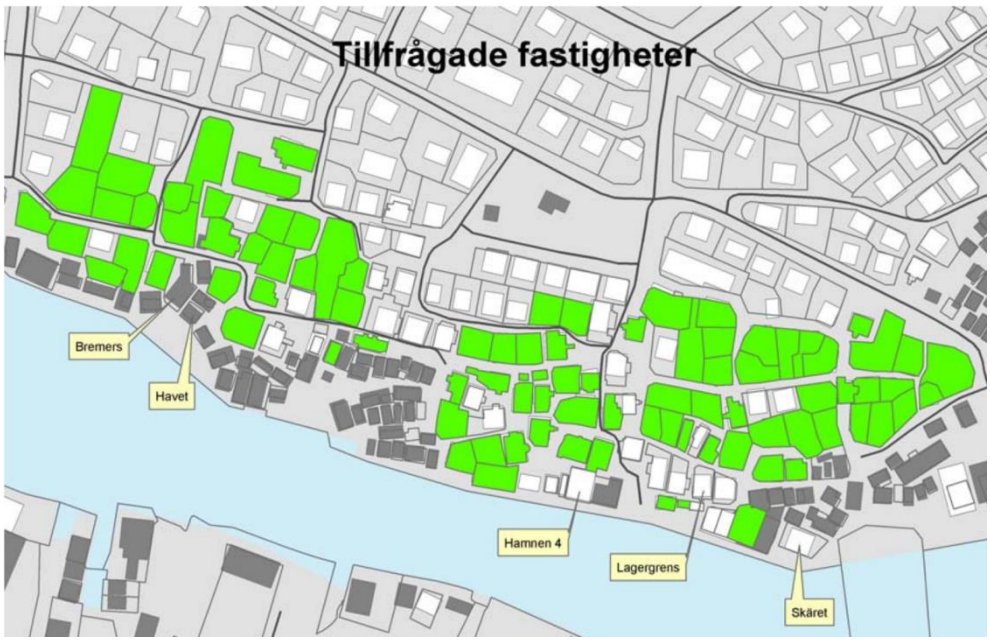

Av enkätsvaren framgår att många störs eller besväras av ljud från krogar (musik och gäster) och från hamnen (båtar och gäster). Även skrik och skrän från allmänheten upplevdes av många som besvärande. För de som upplevde sig störda påverkade detta i varierande grad bland annat sömnen och möjligheten till vila och avkoppling.

Olika former av störningar från hamnen, krogar och besökande är i första hand en ordningsfråga som inte kan regleras och hanteras med stöd av den lagstiftning som gäller för detaljplaner (PBL). Detaljplanen kommer dock att reglera inom vilka fastigheter som handel och serveringar mm får förekomma och påverkar därför indirekt inom vilka delar av Smögen där denna typ av störningar främst kan bli aktuella. Med hänsyn till detta är det en viktig fråga vilken omfattning handel och service ska ha i framtiden.

Områden för handel och service

Utgångpunkten för programmet är att handel och service skall få förekomma inom de fastigheter som idag utnyttjas. Med få undantag bedrivs dock dagens handel i

strid mot gällande detaljplaner. Den nya detaljplanen syftar till att ”rätta till” detta och formellt bekräfta att handel medges. Möjlighet finns även att tillåta handel inom ytterligare delar av Smögen.

Föreslagna nya områden för handel och service

Nedan analyseras möjligheten att utnyttja nya delar inom Smögen för handel. Utgångspunkten är att handeln inte ska splittras upp i flera mindre delområden utan att ny handel ska tillkomma i anslutning till befintlig. Inledningsvis har det bedömts som olämpligt att tillåta nuvarande handelsområde utmed bryggan expandera in mot Varvsviken eller kring Nylandshamnen. Marken och angränsande sjöbodar ligger lågt och kommer i allt högre utsträckning översvämmas vid höga vattennivåer.

Flera av de fastigheter som har en potential för att inrymma handel utgörs av bostadsfastigheter. En förutsättning för att det ska bli aktuellt att inrymma handel är att fastighetsägarna är intresserade av detta, i dagsläget eller som en möjlighet på längre sikt.

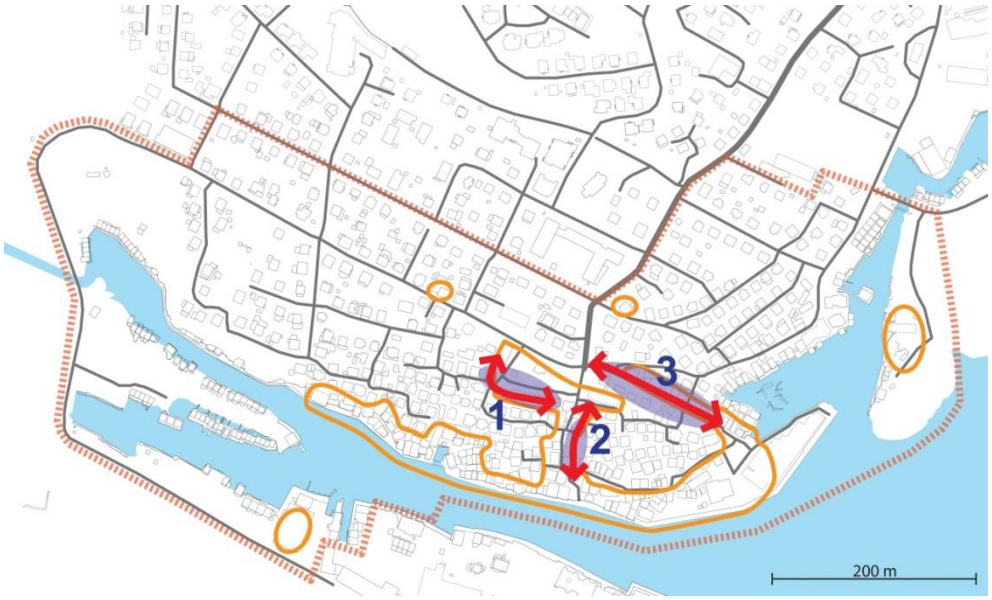

Studerade alternativ för eventuellt utökning av handelsområdet

1. Parken

Parken är den första centrala punkt som möter besökare till Smögen och är en plats lätt att hitta till. Parken kantas i huvudsak av bostadsbebyggelse, men utmed främst parkens sydöstra och östra sida finns butiker i byggnadernas bottenvåningar.

Utmed parkens södra sida finns möjlighet att knyta samman ett stråk med handel till parkens västra sida.

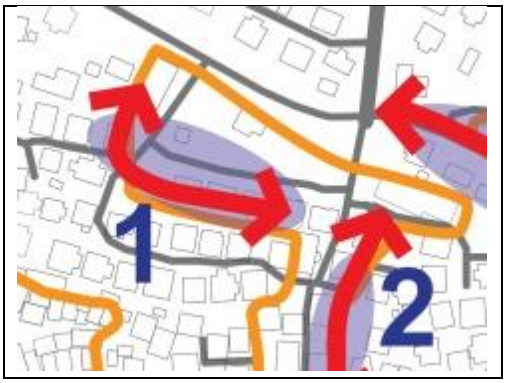

Område 2 - Parken

Bostadshus söder om Parken

Fördelar

+ Lätt att hitta till för besökande
+ Goda möjligheter till exponering och annonsering
+ Ökad handel bidrar till att vitalisera platsen.
+ Nära tillgång till parkering
+ Potential för utökad säsong.
+ Enkelt att ordna med avfallshantering och vatten och avlopp

Nackdelar

- Förutsätter att privata fastighetsägare är intresserade av att omvandla del av bostadshus till annat ändamål.
- Ökad konkurrens om begränsat antal parkeringsplatser
- Störningar av kringboende

2. Sillgatan

Fastigheterna utmed gatans västra sida inrymmer olika slag av butiker medan bebyggelsen på den östra sidan främst utgörs av bostäder. Utmed stråket passerar många besökande och detta har en potential att utvecklas med mera handel. Stråket utmed Sillgatan kopplar samman Parken med Smögenbryggan.

Område 3 - Sillgatan

Sillgatan

Fördelar

+ Lätt att hitta till för besökande
+ Förstärker stråket mellan Parken och Smögenbryggan

Nackdelar

- Förutsätter att privata fastighetsägare är intresserade av att omvandla hela eller del av bostadshus till annat ändamål
- Störningar av kringboende

3. Fiskhamnsgatan

Fiskhamnsgatan kantas av bostadshus i den västra delen. I öster mynnar gatan mot Soludden och platsbildningen framför Smögens Fiskauktion. I anslutning till Soludden ligger en rad med sjöbodar som sommartid utnyttjas för handel. Två av bostadshusen inrymmer serveringar. Gatan förbinder Parken med Ringareskär och har en potential att utvecklas till ett handelsstråk. Bebyggelsen utmed gatans södra sida ligger något avskilt från gatan, vilket innebär att bostadshusen utmed den norra sidan har högre potential för att inrymma handel.

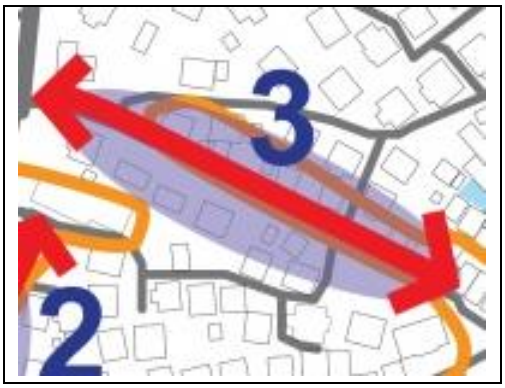

Område 4 - Fiskhamnsgatan

Fiskhamnsgatans norra sida

Fördelar

+ Lätt att hitta till för besökande
+ Förstärker stråket mellan Parken och Smögenbryggan
+ Potential för utökad säsong
+ Enkelt att ordna med avfallshantering och vatten och avlopp
+ Medger åretruntverksamhet

Nackdelar

- Förutsätter att privata fastighetsägare är intresserade av att omvandla del av bostadshus till annat ändamål.
- Störningar av kringboende
- Konflikter med varutransporter till Smögens Fiskauktion m fl.

Förslag till riktlinjer för handel och service

- Handel och service skall medges inom följande områden.

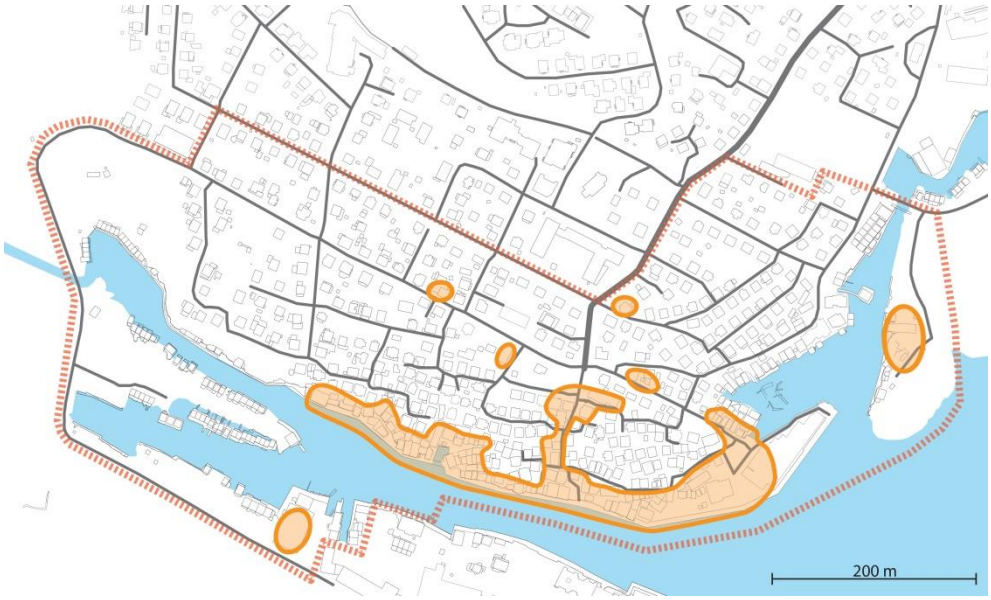

Områden för handel och service

Smögenbryggan

Sjöbodar och magasin förkommer utefter hela hamnen i den gamla delen av Smögen. I detta avsnitt behandlas de byggnader och miljöer som ligger utefter Smögenbryggan.

Under högsäsong är det många besökande som rör sig utmed bryggan och det kan stundtals kännas trångt att komma fram. Framkomligheten kan också begränsas av verksamheter som expanderar ut på bryggan med uteserveringar, klädställ och skyltar mm. Att bryggan ska kunna fungera som ett trivsamt och tryggt handels-

stråk är en gemensam angelägenhet för både näringsidkare och kommunen. Idag ägs och förvaltas bryggan av kommunen. Diskussion behöver föras kring hur bryggan skall ägas och förvaltas i framtiden. Skall till exempel de som har nytta av och utnyttjas bryggan för sin verksamhet bidra till drift och underhåll? I det fortsatta planarbetet prövas närmare vilka former för ägande och samverkan som kan bli aktuella samt reglering av till vad och hur bryggan får användas.

Exempel på frågeställningar som bör utvärderas:

- Ska bryggan utgöra allmän plats eller gemensamhetsanläggning?
- Ska allmän plats upplåtas för klädställ och food trucks etc?

En del av karaktären vid Smögenbryggan består av att handeln sker just i enkla ”sjöbodar”. Den enkla standarden är en del av upplevelsen och ger känslan av att man trots nya funktioner befinner sig ett fiskeläge. Närheten till vattnet och småbåtshamnen understryker denna känsla.

Här finns motstridiga intressen. Om olika former av verksamheter ska medges kan det från verksamhetens sida finnas önskemål beträffande inredning och annan utrustning, installation av vatten och avlopp mm. Invändig isolering av byggnaden ger möjlighet att värma upp denna och nyttja den under hela året.

Med hänsyn till både kulturmiljön men också upplevelsen av Smögens karaktär, bör tidigare sjöbodar och magasin i så hög utsträckning som möjligt behålla sin enkla standard och karaktär. Klimatförändringar med stigande vattennivåer innebär att byggnader utmed bryggan kommer att drabbas av höga vattennivåer med allt tätare mellanrum. Även detta talar för att byggnaderna bör bibehålla en enkel standard där dyrbarare inredning antingen kan skyddas från inträngande vatten eller enkelt flyttas undan till en vattensäker plats.
In- och utvändiga ombyggnader förändrar karaktären både på den enskilda byggnaden men även av upplevelsen av miljön som helhet. Här finns en svår balansgång att gå. Ombyggnader som syftar till att förbättra möjligheterna att bedriva handel i ändamålsenliga lokaler kan samtidigt riskera att bygga bort just det som är Smögenbryggans kännetecken och som bidrar till att många söker sig till just den här miljön. Miljön påverkas även av uteserveringar och hur de utformas. Uteserveringar ger möjlighet att kunna ta emot fler gäster. De innebär på samma gång att det allmänna utrymmet att vistas på begränsas och kan ha stor inverkan på upplevelsen av miljön. Tillfälliga serveringar sommartid med en enkel inramning uppfattas i allmänhet som mindre påträngande. Uppbyggda verandor med tak och väggar förändrar och påverkar miljön i högre utsträckning.

Exempel på en ej acceptabel utformning med hänsyn till kulturmiljön. Sjöboden har förlorat sin urspungliga karaktär genom tillbyggnad samt genom veranda som glasats in och fått tak.

Exempel på utformning som fungerar väl med hänsyn till kulturmiljön. Sjöbod med uteservering som fortfarande har kvar karaktären av sjöbod.

Förslag till riktlinjer för Smögenbryggan

- Sjöbodar och magasin ska bibehålla sin ursprungliga karaktär och enkla utförande samt inredas på sådant sätt att byggnaden tål översvämning. De ska vara målade i traditionella färger och knyta an till den lokala traditionen på Smögen. Bostäder medges inte.
- Tillbyggnader av sjöbodar och magasin samt uteserveringar av permanent karaktär medges endast under förutsättning att detta inte påverkar kulturmiljön negativt och kan utföras med hänsyn till brandrisker. Förändringar skall utföras med stor varsamhet.
- Möjligheten att i vissa lägen uppföra tillfälliga uteserveringar prövas närmare med hänsyn till inverkan på stadsbild och kulturvärden, tillgänglighet mm.
- Allt för iögonfallande och dominant skyltning och varuexponering skall undvikas.

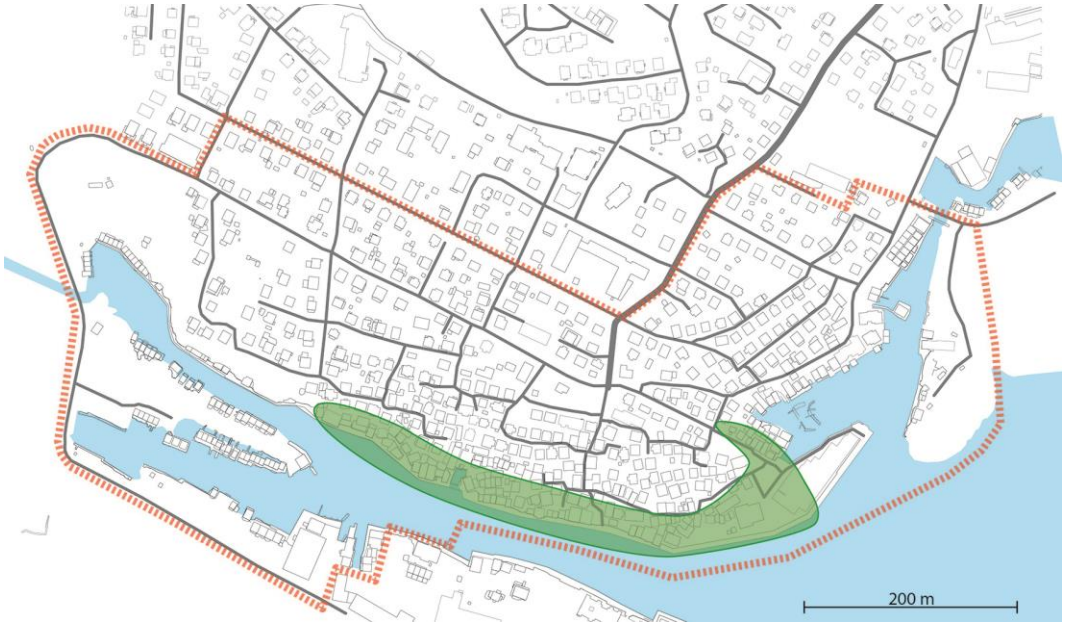

Avgränsning av området ”Smögenbryggan”

Sjöbodar och magasin

Sjöbodar och magasin kantar kajer och stränder utmed hela den gamla delen av Smögen. I områdena runt Varvsviken, runt Lännudden samt vid Nylandshanden finns genuina hamnmiljöer där majoriteten av de gamla sjöbodarna och magasinen fortvarande används för sin ursprungliga funktion. Här finns miljöer av högt kulturhistoriskt värde och det är angeläget att dessa bibehåller sin typiska karaktär. De sjöbodar som inte ligger utmed Smögenbryggan bör i första hand även fortsättningsvis användas för sitt ursprungliga ändamål. För att ge ekonomiska förutsättningar för ett bevarande av sjöbodarna kan vissa verksamheter övervägas under förutsättning att dessa inte innebär förändringar på påverkar kulturvärdet negativt.

Förslag till riktlinjer för sjöbodar och magasin som inte ligger utmed Smögenbryggan

- Sjöbodar och magasin ska bibehålla sin ursprungliga karaktär och enkla utförande samt inredas på sådant sätt att byggnaden tål översvämning. De ska vara målade i traditionella färger och knyta an till den lokala traditionen på Smögen.
- Byggnader ska vara målade i traditionella färger och knyta an till den lokala traditionen på Smögen.
- Bostäder och handel medges inte.

Hamn

Vid Smögenbryggan finns plats för cirka 150 gästande båtar. Vid Kleven finns två privata gästhamnar, dels Hummermagasinet som har plats för 30 båtar och dels New Port med plats för 52 båtar.

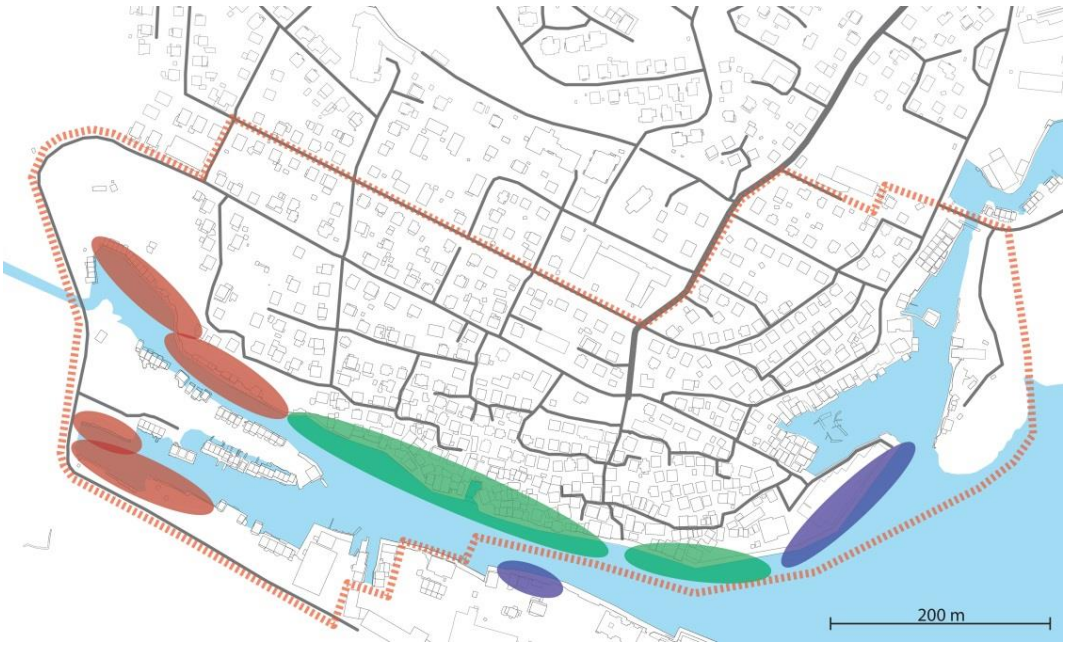

Kommunala båtplatser:
Rött: - Uthyrning till enskilda, Grönt: - Gästhamn, Blått: - Yrkestrafik

Den huvudsakliga båtsäsongen på Smögen sträcker sig mellan vecka 27 och 32. Under de intensivaste veckorna kan det förekomma att sju båtar lägger till i bredd för att få plats. En faktor som begränsar hur många båtar som hamnen kan ta emot är kustbevakningens möjlighet att kunna ta sig in i hamnen vid behov. För att detta ska vara möjligt krävs en öppning som är åtminstone 10-11 meter i bredd.

Förslag till riktlinjer hamnen

- Del av hamnen reserveras för yrkesmässig trafik.

Trafik

Biltrafik

Sommartid har Smögen ett stort antal besökare bestående av såväl sommarboende på ön som tillfälliga gäster. Under sommarsäsongen får många trafikslag samsas om det begränsade utrymmet: transporter till verksamheter, transporter till handeln på Smögenbryggan samt boende och besökande.

Trafikflödesmätningar har utförts i juni respektive oktober 2014. Dessa visar på en stor variation mellan trafikflödet sommar- och vintertid. På Storgatan och Brunnsgatan minskar trafikmängden vintertid till ca en tredjedel av sommartrafiken medan antalet bilar ökade något på Fiskhamnsgatan vid oktobermätningen.

Storgatan är huvudvägen på Smögenön. Gatan leder från fastlandet, över bron och ned till den centrala delen av Smögenön. Från parken utgår Fiskhamnsgatan samt Brunnsgatan vidare ut mot Kleven. Från dessa gator utgår flertalet av områdets mindre gator som leder fram till bostadshusen. Dessa gator fungerar som informella gårdsgator. Vägarna är relativt smala och har inte anpassats efter det ökade trafikflödet under sommarmånaderna. Man har istället valt att behålla de karaktäristiskt intima gaturummen och låter sommartrafiken rätta sig efter detta. Inom området finns även en rad mindre gångvägar som knyter samman olika gator och områden. Dessa kan ställvis vara mycket smala och i brantare partier övergår de till trappor.

Det finns ingen direkt trafikseparering. Fotgängare, cyklister, mopedister och bilister samsas om gaturummen. På Storgatan härskar dock motorfordonen, cyklister får hålla sig tätt intill trottoarkanterna då det inte finns några utmarkerade cykelbanor, och fotgängarna får gå på de smala trottoarerna. Bilarna kör ofta fort på Storgatan, trots det smala, backiga och lite krokiga gaturummet. Det samma gäller även för Brunnsgatan och Fiskhamnsgatan.

På gårdsgatorna är situationen mer eller mindre är omvänd. På dessa gator sker motortrafiken på cyklisternas och fotgängarnas villkor. Trafikslagen får samsas på samma yta, utan uppdelning i trottoar och vägbana. Gårdsgatorna fungerar som både mötesplatser och lekplatser. De smala stråken mellan den äldre bebyggelsen är inte anpassade efter biltrafik. Det är viktigt för områdets ursprungliga karaktär att de hålls så bilfria som möjligt.

Vilken planeringsstrategi är lämplig? Trafikytor anpassade efter trafikflödet under sommarmånaderna, eller efter det betydligt mindre flödet under resten av året? Det

blir viktigt att hitta en medelväg som kan bidra till både trevnad och säkerhet under hela året.

Ljussättningen längs gator och stråk är inte anpassad efter gaturummens karaktär och skala. Längs med många av gatorna, även gårdsgatorna, står cirka fyra meter höga lyktstolpar. Det finns ytterst lite belysning som anpassats efter fotgängares trygghet och trevnad på trottoarer och smala gångstråk.

När skymningen faller och gatlyktorna tänds på Smögen ska belysningen bidra till trevnad, säkerhet och trygghet för både fotgängare och biltrafik. En småskalig och harmonisk ljussättning anpassad efter den låga bebyggelsen bör eftersträvas. Låga ljuspunkter bidrar även till längre hastigheter. Enhetliga lyktstolpar och armaturer i passande design bidrar till gaturummets attraktivitet även under dygnets ljusa timmar.

Den huvudsakliga lösningen på parkeringsbehovet måste därför lösas utanför programområdet.

Förslag till riktlinjer för utformning av gator

- Storgatan, Brunnsgatan och Fiskhamnsgatan ges en standard och utformning för trafik till angränsande område med beaktande av kulturmiljön.
- Övriga gator anpassas för trafik med lång hastighet och/eller för trafik på de gåendes villkor.
- Biltrafik skall undvikas i gränder och mindre stråk.
- Ljussättning av gator och stråk sker genom långa ljuspunkter.

Parkering

Tillgängligt antal parkeringsplatser för besökande är begränsat och är spridda på flera olika parkeringar. För den som inte är bekant med Smögen kan en del av dessa platser vara svåra att hitta. En stor andel av besökarna försöker finna en parkering vid eller nära torget. Brist på parkeringsplatser nära Smögenbryggan bidrar till trafikproblemen.

På allmän plats finns utmed områdets mindre gator en del parkeringsfickor avsedda främst för besökande till närliggande fastigheter. Med hänsyn till både trafiksäkerhet och störningar av kringboende är det olämpligt att hänvisa tillfälliga besökare till bryggan till dessa platser. En del av platserna har markerats upp som privata av angränsande fastigheter, vilket minskar tillgängligheten för övriga som har den

aktuella gatan som besöksmål. Med hänsyn till bristen på parkering bör även dessa platser vara allmänt tillgängliga.

Sammantaget innebär parkeringssituationen att Storgatan tidvis är hårt ansträngd av biltrafik och att omfattande köer uppstår. Konflikter uppstår även när skilda trafikslag ska samsas om samma utrymme. Tillgängligt antal parkeringsplatser begränsas även av att dessa ibland upptas av husbilar som tar upp flera platser vid parkering.

Parkeringsproblemen under sommaren har medfört parkeringsytor som är mer dimensionerade efter behovet under sommarmånaderna än efter behovet under resten av året. Vintertid ser parkeringsytorna mest stora, tomma och tråkiga ut.

Inom programområdet finns det små möjligheter att tillskapa fler parkeringsplatser. Parkeringsbehovet för besökande till området måste därför delvis lösas utanför programområdet. Flera förslag har diskuterats internt inom kommunen, bland annat möjliga platser för ett parkeringshus som sommartid kan användas för parkering och vintertid som båtförvaring. Kommunen avser att utreda frågan vidare.

Kommunens parkeringsnorm anger att det inom varje fastighet skall anordnas minst två parkeringsplatser. Detta är inte praktiskt möjligt inom ett flertal fastigheten på Smögen. Parkeringsnormen inom programområdet föreslås sänkas till en biluppställningsplats per fastighet.

Förslag till riktlinjer för parkering

- Parkering till enskilda fastigheter anordnas om möjligt inom respektive fastighet. Stor hänsyn skall tas till kulturmiljön vid utformning och placering.
- Parkeringsnormen för bostadsfastighet sänks till en bilplats per fastighet.

Varutransporter

Områdets gatunät är inte anpassat efter dagens behov av varutransporter. De smala gränderna som leder ner till bryggan är inte utformade för att klara biltrafik. Huvuddelen av varutransporterna till butiker och verksamheter utmed Smögenbryggan sker därför via Fiskhamnsgatan. Vid Ringareskär lastas varor om på kärror och dras sedan fram till sina destinationer utefter bryggan.

Gatornas standard och bebyggelsens placering gör att det inte finns så stora möjligheter att förbättra och underlätta för varutransporter. För att minska störningar av

boende och minska andra typer av konflikter kan det bli aktuellt att diskutera frågor såsom:

- Kan omlastning av varutransporter ske till mindre fordon på annan plats?
- Trafikföreskrifter som anger klockslag när transporter får ske.
- Kan lossning och lastning av varor lösas på ett bättre sätt?
- Går det att minska andelen tung trafik?

Avfall mm

Sopskåp vid Ringareskär

Hantering av sopor och annat avfall fungerar inte tillfredsställande i dagsläget. Sophantering har av praktiska skäl inte varit möjlig att ordna i direkt anslutning till alla verksamheter utmed Smögenbryggan och alla bostadshus i de äldsta delarna av Smögen. Näringsidkare får själva transportera sitt avfall till gemensamma platser för sophantering. Även inom de delar av Smögen där sophämtning idag sker vid varje fastighet kan det vara problem med tillgänglighet och trafiksäkerhet, när renhållningsfordon ska trafikera de smala gatorna. Ett alternativ till detta är att anordna gemensamma uppsamlingsplatser även för boende.

Vid Ringareskär finns idag en tillfällig lösning för avfallshanteringen. Här finns ca 10 skåp som är till för näringsidkare, gästhamnen och boende i sydöstra delen av gamla Smögen. Vid denna får endast brännbart avfall lämnas. Övriga sopor som näringsidkarna genererar måste de själva transporterera till återvinningsstationen.

Förbud finns för småbåtar att tömma avfall direkt i havet från och med 2015. I och med kajombyggnaden 2014 förbereddes för en möjlig anslutningspunkt för en latrintömningsstation vid Fiskhamnskajen. Alternativa lägen för en latrintömningsstation har även diskuterats utanför planområdet. Något beslut om slutlig placering har dock ännu inte tagits.

Sedan april 2015 finns ett bör-krav från Transportstyrelsen att respektive kommun ska se till att pumpstationer för latrin finns tillgängliga i hamnar med fler än 200 båtplatser. I hamnar med färre än 200 båtar kan man samverka med närliggande platser/hamnar. Smögens gästhamn har ca 150 platser.

Allmänna toaletter finns dels i Spruthuset (Parken) samt utmed tre ställen vid bryggan. Sammanlagt finns 12 allmänna toaletter inom denna del. Ytterligare fem finns på Kleven. Härutöver finns hygienanläggningar som är till för gästhamnen. Sommartid räcker befintliga toaletter inte till, vilket skapar problem. Möjligheten att anordna fler permanenta gästtoaletter samt eventuellt lämpliga platser för bajamajor som kan ställas ut vid högsäsong, får studeras vidare i det fortsatta planarbetet.

Säkerhet och risker

Brandskydd

Många byggnader på Smögen ligger tätt och vid en brand finns det risk för att denna skall spridas till flera byggnader och att därmed höga kulturvärden går förlorade. Med hänsyn till såväl kulturmiljön och de olägenheter och skador som en brand kan orsaka enskilda är det angeläget med ett effektivt brandskydd på Smögen.

Från säkerhetssynpunkt uppstår en rad tänkbara problem genom att ett stort antal turister strömmar till en mycket begränsad yta vid högsäsong. Den mycket täta bebyggelsen tätt inpå både bryggförsäljning och den populära gästhamnen ökar risken för stora konsekvenser vid en eventuell brand i området.

De säkerhetsmässiga problemen längs Smögenbryggan beror på en kombination av flera faktorer. Framkomligheten utmed bryggan kan tidvis vara mycket begränsad. Förutom det stora antalet turister så är butikernas skyltning av varor utmed fasad och på bryggan en orsak till detta. Ett annat problem är att skräp från butikerna lagras tillfälligt utmed bodarnas fasader. Vidare förekommer det gasol och brännbara vätskor i var och varannan båt. Hamnen är dessutom mycket populär sommartid och eftersom det finns ett antal krogar i området förekommer det en hel del alkohol. Detta leder till att risken för olycks- och brandtillbud ökar.

Från brandsynpunkt är oisolerade sjöbodar med bristfälliga och otillräckliga elinstallationer samt många gånger stora mängder brännbart material i form av exempelvis kläder en riskfylld kombination. Väggar, bjälklag och tak är ofta otätade och dörrar och fönster saknar brandtekniskt skydd, vilket kan bidra till ett snabbt brandförlopp.

I en hamn som Smögen ökar risken avsevärt när båtarna ligger förtöjda i flerdubbla led utmed bryggan. För att begränsa brandspridningsrisken bör man därför sträva efter att sprida ut båtarena så lång det är möjligt.

Vattenledning för brandbekämpning finns under hela Smögenbryggan. Utmed bryggan finns numrerade elstolpar där båtar kan ta in el. Numreringen innebär en indelning av bryggan i zoner, som man kan hänvisa till vid olyckor mm.

Brandskyddsstrategi

Sotenäs kommun arbetar för närvarande med att ta fram en brandskyddsstrategi i syfte att begränsa skadorna vid en eventuell brand. Strategin innehåller förslag till en rad brandförebyggande åtgärder.

Exempel på åtgärder som enskilda fastighetsägare kan vidta:

- Installation av brandvarnare och brandsläckare i bostäder
- Brännbart avfall förvaras utom räckhåll för obehöriga
- Begränsa mängden lättantändligt material
- Lagring av brännbart material bör ske på betryggande avstånd från byggnad eller i lämpligt utrymme
- Dörrar till utrymmen som inte är avsedda för allmänheten bör låsas
- Alla elektrisk utrustning som inte behöver kontinuerlig strömförsörjning kan kopplas till en huvudströmbrytare som slås av när utrustningen inte används
- Uppställning av sopkärl och containers på lämpligt sätt
- Användning av grillar

I strategin diskuteras förslag till brandbegränsande åtgärder. Några exempel:

- Säkerställande av brandvattentillgången året om.
- Installation av automatisk branddetektering för tidig upptäckt av brand.
- Minskad risk för brandspridning mellan byggnader t ex genom montage av fasta ”dimspikar” på vind i vissa fastigheters gavlar.

För att öka förutsättningarna att tidigt upptäcka en brand avser Räddningstjänsten att installera 2-3 värmekänsliga kameror på prov. Dessa placeras på platser med god överblick över bebyggelsen. När värmekameran indikerar en brand går en direktsignal till räddningstjänsten. Från brandskyddssynpunkt bör inte ytterligare verksamheter medges utmed Smögenbryggan.

Geoteknik

Sommaren 2007 spärrade en del av Smögenbryggan av med hänsyn till risk för ras. De geotekniska undersökningar som genomfördes visade på rörelser i bottensedimenten och anledningen tros vara dumpning av relativt stora mängder med sprängsten. Oavsett vilken orsak det till slut visar sig vara, visar händelsen att det finns en osäkerhet när det gäller hållfastheten i bottensedimenten under Smögenbryggan.

Avvägningar

Brandskyddet syftar till att skydda den kulturhistoriskt värdefulla bebyggelsen samtidigt riskerar brandtekniska åtgärder att påverkar det kulturhistoriska värdet negativt. Till exempel kan tekniska installationer minska både den estetiska och historiska upplevelsen av byggnaden. Andra exempel på brandtekniska åtgärder som kan påverka kulturvärdet är isolering av byggnader, igensättning av fönster och dörrar, användning av krav på specialglas i fönsterpartier, uppförande av brandmurar ovan tak, sprinklers och larm samt brandskyddsfärger och lacker.

Riktlinjer

- Tekniska åtgärder skall anpassas till byggnadens förutsättningar och det kulturhistoriska värdet.
- Hamnen bör utformas så att det ger möjlighet till att sprida ut båtar så långt det är möjligt.
- Möjlighet bör lämnas till att bredda Smögenbryggan för ökad framkomlighet.

Tidigare ställningstaganden

Strukturplan norra Bohuslän

Styrgruppen för Tillväxt norra Bohuslän har i samverkan med Länsstyrelsen i Västra Götalands Län arbetat fram en gemensam strukturbild. Strukturbilden är en långsiktig politisk överenskommelse mellan kommunerna för användning av mark och vatten för norra Bohuslän. Det gemensamma målet är att säkerställa en hållbar tillväxt och utveckling i hela kommunen, utan att äventyra norra Bohusläns unika värden som är det kapital som flera näringar, särskilt besöksnäringen bygger på.

I strukturbilden identifieras följande värden och kvalitéer som avgörande för attraktiviteten i norra Bohuslän, både för helårsboende, delårsboende och besökare:

- Naturen och landskapsbilden
- God tillgänglighet till natur och hav
- Kulturhistoriska värden från forntid till nutid
- Levande kustsamhällen (byggnadskultur, fiskekultur, småskalighet, närhet, trygghet, sammanhang, aktivt näringsliv)

Vissa värden hotas av ett högt exploateringstryck och konsumtion av mark och vatten i kustzonen. Ett av målen med strukturbilden är att kommunerna ska samverka för att värna dessa värden samtidigt som de arbetar för befolkningstillväxt och en större lokal arbetsmarknad.

Kommunfullmäktiges vision 2020

Vision 2020 är kommunens gemensamma vision som ska vara styrande för nämnddernas och styrelsernas planläggning och verksamhet. Visionen lyder:
Det goda kustnära livet som förenar tradition, förnyelse, hållbar utveckling och framtidstro. Visionen innehåller sju inriktningsmål som ska främjas i varje enskild plan som tas fram:

1. Ett gott liv i Sotenäs – hela livet, präglat av respekt för den enskilde och människors lika värde
2. Hållbar utveckling – demokratiskt, socialt, ekonomiskt och miljömässigt
3. Goda betingelser för företagande
4. En attraktiv besökskommun
5. Alla finner sitt önskade boende

6. Ett rikt fritids- och kulturutbud
7. Ett livslångt lärande

ÖP 2010

I översiktsplanen ÖP 2010 redovisas berörd del av Smögen som område för bebyggelseutveckling inom tätort. En möjlig utveckling av hamnen genom förtätning bör prövas i detaljplan. För del äldre delarna av Smögen skall detaljplan upprättas i syfte att bland annat säkra kulturmiljövärden.

Gällande detaljplaner

Följande lista anger gällande planer inom programområdet. Genomförandetiden har gått ut för flertalet av detaljplanerna.

1424-P18 (2000)
1427-P81 (2006)
1427-P84/1 (1984)
1427-P84/4 (1984)
1427-P91/5 (1991)
1427-P94/4 (1994)
1427-P97 (2009)
1427-P101 (2010)
14-ASU-2396 (1981)
14-ASU-2246 (1979)
14-ASU-2262 (1977)
14-SMÖ-15 (1945)
14-SMÖ-21 (1950)
14-SMÖ-39 (1954)
14-SMÖ-40(1954)
14-SMÖ-51 (1957)
14-SMÖ-54 (1958)
14-SMÖ-55 (1958)
14-SMÖ-63 (1959)
14-SMÖ-66 (1960)
14-SMÖ-72 (1960)
14-SMÖ-73 (1960)
14-SMÖ-80 (1963)
14-SMÖ-95 (1966)
14-SMÖ-99 (1967)
14-SMÖ-103 (1970)
14-SMÖ-108 (1971)
14-SMÖ-109 (1973)
14-SMÖ-A3 (1912)

Bestämmelser enligt miljöbalken

Grundläggande hushållningsbestämmelser, 3 kap MB

I miljöbalkens tredje kapitel ”Grundläggande bestämmelser för hushållning med mark och vattenområden” föreskrivs bland annat att områden som är av riksintresse för naturvården, kulturmiljövården, eller friluftslivet så långt som möjligt ska skyddas från åtgärder som påtagligt kan skada natur- eller kulturmiljön. Vattenområdena väster om Smögen omfattas av riksintresse för naturvård och friluftsliv. Det aktuella området berörs inte av riksintressena för naturvård och friluftsliv.

Hela området kring Smögens hamn omfattas av riksintresse för kulturmiljövård enligt 3 kap 6 § miljöbalken. Områden som är av kulturhistoriskt riksintresse enligt 3 kap. MB ska skyddas mot åtgärder som påtagligt kan skada kulturmiljön.

Särskilda hushållningsbestämmelser, 4 kap MB

I miljöbalkens fjärde kapitel ”Särskilda bestämmelser för hushållning med mark och vatten för vissa områden i landet” listas en rad områden som, med hänsyn till sina natur- och kulturvärden i sin helhet är av riksintresse. Ingrepp i dessa miljöer får göras endast om de inte påtagligt skadar områdenas natur- och kulturvärden. Bestämmelserna utgör dock inte hinder för utvecklingen av befintliga tätorter eller det lokala näringslivet.

Miljökvalitetsnormer, 5 kap MB

Miljökvalitetsnormer är föreskrifter i miljöbalken om viss lägsta miljökvalitet för mark, vatten, luft eller miljön i övrigt inom ett geografiskt område. Miljökvalitetsnormerna omfattar bland annat föroreningar i utomhusluft, olika parametrar i vattenförekomster, kemiska föroreningar i fisk- och musselvatten samt omgivningsbuller.

Vattenförekomster (SFS 2004:660)

Vattenmyndigheten kartlägger och beskriver tillståndet för alla vattenförekomster i Sverige. För ytvatten anges dels ekologisk status, dels kemisk status. Detta arbete ligger sedan till grund för beslut om vilka miljökvalitetsnormer som skall fastställas för respektive område och vid vilken tidpunkt de senast skall vara uppfyllda. Miljökvalitetsnormerna anger de kvalitetskrav som gäller för varje vattenförekomst.

Den ekologiska statusen i ytvattenförekomsten har klassificerats till måttlig, otillfredsställande eller dålig och Vattenmyndigheten har bedömt att det finns skäl att fastställa miljökvalitetsnormen till god ekologisk status med tidsfrist till 2021. Miljökvalitetsnormer för kemisk ytvattenstatus ska fastställas till god kemisk ytvattenstatus.

Riksintressen

Mark- och vattenområden som har nationell betydelse för bevarande eller utveckling kan enligt miljöbalkens tredje kapitel betecknas som områden av riksintresse. Det kan gälla såväl kulturmiljövård som naturvård, friluftsliv, rennäring, yrkesfiske, industri, energiproduktion, kommunikationer eller vattenförsörjning. Syftet är att dessa nationella intressen ska hävdas i den kommunala fysiska planeringen och i andra beslut om markanvändning. Områdena ska skyddas mot åtgärder som påtagligt kan skada de värden som är av riksintresse.

Nedan följer några av de administrativa förutsättningar som måste tas i beaktande vid olika utvecklingsprojekt på Smögen:

Riksintresse för kulturmiljövård

Programområdet är av riksintresse för kulturmiljövård med motiveringen att områdena består av sammansatta kustsamhällen med bebyggelse från olika tidsepoker. Bryggan på Smögenön, med sina båtar, bodar och magasin, speglar samhällets utveckling från tidigt fiske till nutida sommarliv.

Riksintresse enligt 4 kap miljöbalken

Smögen ligger inom Bohusläns kust som i sin helhet är av riksintresse enligt 4 kap miljöbalken område på grund av sina natur- och kulturvärden. Förändringar får endast genomföras om de inte påtagligt skadar värdena.

Riksintresse för friluftsliv enligt 3 kap miljöbalken

Smögenöns västsida, skärgården och vattenområdena runt området är av riksintresse för natur och friluftsliv.

Riksintresse för yrkesfisket

Smögens hamn är av riksintresse för yrkesfisket.

Strandskydd

För vattenområdet runt Smögen, och för delar av idag obebyggda strandpartier inom programområdet, gäller strandskydd. Hamnen och bebyggda delar av Smögen omfattas inte av strandskydd. Syftet med strandskydd är att trygga förutsättningarna för allmänhetens friluftsliv och att bevara goda livsvillkor för djur- och växtliv.

Nationella miljömål

Det svenska miljömålssystemet innehåller sexton miljökvalitetsmål. Miljökvalitetsmålen beskriver det tillstånd i den svenska miljön som miljöarbetet ska leda till. Miljökvalitetsmålen följs upp med en rapport varje år och en utvärdering en gång per mandatperiod till regeringen. Nedan listas de nationella miljömål som bedöms vara relevanta för programområdet och den utveckling som föreslås. Övriga miljömål bedöms för den aktuella planändringen inte lika relevant att göra avstämning mot. Lokala miljömål finns ännu ej fastlagda.

- *Hav i balans samt levande kust och skärgård*
- *Ingen övergödning*
- *Giftfri miljö*
- *Ett rikt växt- och djurliv*
- *God bebyggd miljö*

Fornlämningar

Det finns inga kända fornlämningar inom programområdet.